

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
3/2012
28. január 2012

L. Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Kňaz Srholec odvrhol cirkev?
Strana 4.

Inteligencia proti morálnemu úpadku
Strana 5.

Slovenský ombudsman o našich politikoch
Strana 6. - 7.

Pavol Socháč - lyrik fotografie
Strana 10.

Zo života Matice slovenskej
Strana 11. - 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Čím viac sa vzdľujeme od novembra 1989, tým viac sa v spoločnosti relativizujú pojmy. A zisťujeme, že pádom komunistického režimu staré štruktúry neodišli do zabudnutia. Naopak, z niektorých sa na počudovanie stali nositeľia demokratických hodnôt. Ak niekto v päťdesiatych rokoch robil kariéru, významným spôsobom sa podieľal na nastoľovaní komunistického režimu. Robiť kariéru znamenalo aj mať sa dobre. Tobôž ak išlo o novinárov spisovateľov alebo ideologických pracovníkov. Niektorí z nich si v roku 1989 posadali k okrúhlym stolom, pri ktorých sa rodilo nové, demokratické vedenie spoločnosti. Hovorili sme im prevracači kabátov. V tom čase totiž väčšina z nás nepoznala dielo filantropa a finančného špekulanta Georga Sorosa.

„Potrebujeme zrekonštruovať morálku a spoločenské hodnoty akceptáciou ich reflexívneho charakteru,“ napísal G. Soros v knižke Kríza globálneho kapitalizmu. Na tohto finančníka novodobých revolúcií som si spomenula pri nedávno významovaných osobnostiach. Cenu vlády ku Dňu ľudských práv v decembri minulého roku medzi inými udelili Miroslavovi Kusému i Milanovi Šimečkovi, ktorí vstúpili do služieb komunistického režimu v jeho najobľúbenejšom období. Je to náhoda, že v čase vlády pravicových politikov sú oceňovaní ľudia s flexibilitou morálkou? Je to náhoda, že osem rokov bol predsedom vlády novodobý kresťanský demokrat, z mladosti prešlávený ódou na Víťazný február? Nie. Práve preto bývali komunistickí pohlavári, prisluhovači, konfidenti, žurnalisti a tajní agenti dnes dostávajú ocenenia a vlastnia tučné bankové kontá.

Úzke prepojenie špičky vládnucich politikov so Sorosovou Otvorenou spoločnosťou skutočne zrekonštruovalo morálku a spoločenské hodnoty na Slovensku. Až tak, že staré štruktúry nielen tolerujeme, aby nás učili demokracii, ale ich dokonca aj vyznamenávame. A predseda KDH Ján Figel' tvrdí, že komunisti a socialisti zlyhávajú. Ako ktorí.

Eva ZELENAYOVÁ

R - 2012003

ISSN 0862-8823
9 1770862 882007

Z mapy Slovenska môže zmiznúť Štúrovo aj Kolárovo, názov Bratislava tiež neznie maďarsky! Kedy prídu Rómovia s požiadavkou premenovať Žehru?

BRATISLAVA (Emil SEMANCO) – Rómovia na Spiši, v Zemplíne aj v Šariši by pokojne mohli žiadať, aby sa Letanovce, Žehra, Jarovnice alebo Švedlár pomenovali po rómsky. Na Slovensku je bežná šesťdesiat obcí, v ktorých Rómovia tvoria vyše 20 percent obyvateľov. Uznesenie vlády č. 827/2011 z 19. decembra minulého roka im to umožňuje, aj keď sa v ňom uvádza, že označenie obcí v rómskom jazyku je totožné s názvami obcí v štátnom jazyku. Prečo?

Zmení sa slovenské Kolárovo na Gútu!?

Ostatným menšinám sa totiž umožňuje v takýchto obciach nielen oficiálne dvojazyčnosť, ale najnovšie „formou hlasovania svojich obyvateľov rozhodnúť o zmene označenia obce v jazyku menšiny“. S iniciatívnym návrhom prišiel podpredseda vlády pre ľudské práva a menšiny R. Chmel (Most – Híd). Napriek výhradám ministrov vnútra a kultúry aj napriek nesúhlasnému stanovisku Legislatívnej rady vlády kabinet I. Radičovej tento dokument schválil. Mení sa ním a dopĺňa nariadenie vlády č. 221/1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, kde občania SR patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 percent obyvateľov.

Na nariadenie okamžite reagovalo združenie Slovákov žijúcich na juhu Slovenska: „Protestujeme proti opätovnému zavádzaniu horľavých názvov miest a obcí na južnom Slovensku, čo považujeme za nehoráznu urážku obetí vtedajšieho krutého režimu...“ píše sa v stanovisku, ktoré sme už v SNN publikovali minulý týždeň. „Starý Plzeňčan Chmel sa nad rapidným zhoršovaním komfortu štátotvorného národa na jeho vlastnom území vôbec nepozastavuje a plazivá maďarizácia slovenského územia je mu prinajmenšom ľahostajná,“ pridal ďalšie tvrdenie pre SNN už k zverejnenému postojom Panslovenskej únie jej predseda JUDr. Milan Janičina. (Viac na 2. strane)

Gorila nie je iba operatívny spis s neurčitou mierou dôveryhodnosti Trpasličia morálka našej prítomnosti

BRATISLAVA (Ivan BROŽÍK) - Politická etika našej spoločnosti je vo svetle zverejnených informácií o údajne pravom spise Slovenskej informačnej služby s názvom Gorila v troskách. Čo však bolo skôr? Korupcia na politickom Olympe Slovenska alebo aktivity tajnej služby zamerané na jej odhalenie? Sliepka alebo vajce?

Základná evolučná otázka ľudstva aplikovaná na náš politický obraz sa v týchto dňoch stáva rébusom, ktorý musia rozlúštiť orgány činné v trestnom konaní. Musia, to je najpodstatnejšie pre voličskú mieru dôvery v súčasný politický systém u nás. Gorila totiž vôbec nie je len spis a hrôza v ňom obsiahnutá o tom, ako ekonomická mafia postúpila vpred v ovplyvňovaní nášho každodenného života prostredníctvom politiky, ale Gorila je aj rozklad základných funkcií štátu a jeho úloh. Politika je zjavne ovplyvňovaná tým, čím by nemala byť, a ovplyvňuje to, čoho by sa v právnom štáte nemala ani len slovné dotknúť.

Gorila sa narodila už v časoch Verejnosti proti násiliu, ale bola príliš slabá, neskúsená a ustráchaná. Prvý raz nám všetkým verejne ukázala, čoho je schopná, až v tínedžerskom veku v roku 1998. Vláda Vladimíra Mečiara bola niekoľko mesiacov pred koncom svojho mandátu, v septembri mali byť parlamentné voľby. Vo vzduchu visela politická zmena, a tak sa poslanci snažili pomocou referenda zakázať čoraz medializovanejšiu a požadovanejšiu privatizáciu strategických podnikov prichádzajúcou mocenskou politickou garnitúrou.

(Viac na 2. strane)

3 otázky pre: Andreja Danka, podpredsedu SNS

• Na Krajský súd v Bratislave ste začiatkom januára podali žalobu o preskúmaní zá-

konnosti rozhodnutia postupu správneho orgánu z dôvodu, že vám ministerstvo vnútra odmietlo sprístupniť informácie, ktoré by mali byť verejné. O čo išlo?

Ministerstvo vnútra SR pod vedením Daniela Lipšica nám odmietlo poskytnúť informácie, ktoré sme požadovali k nejasným a podozrivým nákupom odpočívacích zariadení. Dňa 8. júna 2011 sme požiadali Ministerstvo vnútra (MV) SR na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám o informácie o zmluvách, ktoré rezort aj v médiách tajil a zahmlieval. Týkali sa spoločnosti

Orga – Trade, s ktorou malo ministerstvo prostredníctvom ministra D. Lipšica uzavretú, no koalíčnými partnermi neschválenú zmluvu týkajúcu sa modernizácie technických prostriedkov slúžiacich na odpočívanie.

• Aký bol dôvod na zamietnutie dodania požadovaných informácií?

Po odoslaní našej žiadosti na ministerstvo vnútra sa začala spleť zahmlievania, utajovania, predlžovania lehôt dodania informácií, ale aj rozporuplného riešenia našej žiadosti, ktorú opisujem v súdnej žalobe.

• Čo je teda konkrétne obsahom žaloby?

Krajský súd v Bratislave sme požiadali, aby zrušil rozhodnutie MV SR neposkytnúť tieto informácie a aby vec vrátil ministerstvu na ďalšie konanie. Ide nám o to, aby počínanie Daniela Lipšica za chrbtom koalíčných partnerov bolo zverejnené a aby sa ukázalo, koľko miliónov za podpis zmluvy, ktorú napokon premiérka I. Radičová prikázala zrušiť, náš štát prišiel vďaka D. Lipšicovi na sankciách, keďže ministerstvo sa do tejto chvíle o sankciách za zrušenie zmluvy – ak ju aj vôbec zrušilo – jasne nevyjadriло. (mrs)

Z mapy Slovenska môže zmiznúť Štúrovo aj Kolárovo, názov Bratislava tiež neznie dosť maďarsky!

Kedy prídu Rómovia s požiadavkou premenovať obec Žehru?

(Dokončenie z 1. strany) – Ak sme doteraz pochybovačne hodnotili aktivity R. Chmela a spytovali sa, čo vlastne tento podpredseda vo vláde robí, tu je odpoveď v podobe horúcej názvoslovnej kaše. Rómom sme do nej zatiahli len na potvrdenie faktu, že sa pri jej varení vychádzalo z receptúr a ingrediencií, ktoré sú po chuti len jednej národnostnej menšine na Slovensku, keďže od nijakého vajdu ani od starostu rusínskej alebo ukrajinskej obce sme nepočuli, žeby im na pomenovaní ich sídel čosi prekážalo. Ale ambiciózní, bojovní „žitnoostrovskí polgármestri aj ich abovskí a zemplénski pucipajtaši“ už stihli prepátrať všetky uhorské archívy a kroniky aj zorganizovať petičné akcie a miestne plebiscity, aby sa mohli vrátiť k tým najstarším maďarským názvom, aké v nich našli. Otrčajú do kamier staré katastrálne mapy, bijú sa do prs a z obrazoviek slovenskej verejnoprávnej televízie vyhlasujú: „Nijaké Štúrovo, ale Párkány, nie Kolárovo, ale Gúta..., Gútor, Bös, Feled...“ Vo vytržení by boli z magyar város Pozsony.

„Na plazivú maďarizáciu upozorňujeme od chvíle vztýčenia prvých turulov na našom území“, hovorí M. Janičina. „Je to dlhodobá záležitosť a premyslená politika, ktorú uskutočňujú maďarskí revizionisti na území toho-ktorého štátu. Paradoxne, u nás sa to deje s masívnym využívaním slovenského právneho poriadku. Treba jasne a rázne povedať, že Veľké Maďarsko nikdy neexistovalo, existovalo len Uhorsko ako mnohonárodnostný štát, v ktorom len 29 percent obyvateľstva hovorilo po maďarsky. Nejde o obnovu veľkého Uhorska, ale o snahu vytvoriť Veľké Maďarsko.“

■ TURULOVIA, VITÉZI A TRULOVIA
Len trulovia by si nevedeli rozšifrovať gobelín v maďarskom parlamente s názvom Zaujatie vlasti, na ktorom víťazi, rytieri v brnení a lesklej zbroji, na bielych koňoch prichádzajú do Karpatskej kotliny, kde ich vítajú domorodci odetí v ľanových odevoch, výrazne pripomínajúcich slovenský kroj, chlebom a soľou. Takto oni vidia a chápu históriu. Môže sa zriadiť a

vymenovať tisíc spoločných komisií, nikdy nenapišu maďarsko-slovenský dejepis, aj keby sme sa im načisto poddali a ustúpili vo všetkom!

■ ÚČELOVÉ ARGUMENTY

R. Chmel na svojej webovej stránke www.vicpremier.sk v deň schválenia vládneho nariadenia uvádza dôvody, ktoré ho viedli k predloženiu tohto materiálu do vlády. Okrem iného píše: „V roku 1948 boli jediným škrtnutím pera, svojvoľným rozhodnutím totalitného štátu vykazané do ilegality stovky tradičných názvov obcí na jazykovo zmiešaných územiach Slovenska... V roku 1994 tzv. tabuľový zákon len čiastočne a hlavne veľmi nedôsledne odstránil tento protiprávny stav. Zákonodarcovia napríklad v prílohe zákona jednoducho ‚zabudol‘ uviesť 23 miest a obcí, čím sa v nich ešte stále uplatňoval princíp, ktorý vytvoril a presadil totalitný štát v čase najtemnejšej doby neslobody. Tieto mestá a obce nemohli byť označované v jazyku menšiny, ako keby tam menšiny ani nežili...“

Takže temná totalita. Ako potom nazvať postup, keď sa nariadenie odvolanej vlády postaví nad zákon a oprie o neplatnú demografiu – staré výsledky sčítania ľudu? Nie je tým novodobým tem-

nom skutočnosť, že vláda nie je schopná vyhlásiť výsledky sčítania obyvateľstva, ktoré sa uskutočnilo ešte koncom mája 2011! Alebo žeby práve preto...

Foto: archív, internet

Turul pri meste Tatabánya v Maďarsku. Rodia sa aj u nás...

Gorila nie je iba spis s neurčitou mierou dôveryhodnosti

Trpasličia morálka našej prítomnosti

(Dokončenie z 1. strany) – Skupina jedenástich poslancov, medzi nimi napríklad Ján Ducký, Jozef Rea, Rudolf Filkus, Ján Slota a Ján Lupták iniciovala poslancov návrh uznesenia, ktorým by Národná rada Slovenskej republiky prijala ústavný zákon, ktorým sa zakáže privatizácia týchto strategických podnikov: Západoslovenské energetické závody, š. p., Bratislava, Stredoslovenské energetické závody, š. p., Žilina, Východoslovenské energetické závody, š. p., Košice, Slovenský plynárenský priemysel, š. p., Bratislava, Slovenské elektrárne,

■ POKUS SKROTIŤ GORILU

V materiáli sa navrhovalo, aby bolo na 25. a 26. septembra 1998 – teda v termíne parlamentných volieb – vyhlásené referendum s otázkou: Ste za to, aby Národná rada Slovenskej republiky prijala ústavný zákon, ktorým sa zakáže privatizácia týchto strategických podnikov: Západoslovenské energetické závody, š. p., Bratislava, Stredoslovenské energetické závody, š. p., Žilina, Východoslovenské energetické závody, š. p., Košice, Slovenský plynárenský priemysel, š. p., Bratislava, Slovenské elektrárne,

a. s., Bratislava a Transpetrol, a. s., Bratislava? Reakcia Mikuláša Dzurindu a jeho vtedy ešte len SDK: „Slovenská demokratická koalícia vyzýva všetkých svojich sympatizantov, aby sa neúčastnili na referende o ne-

privatizácii strategických podnikov. Podľa lídra SDK Mikuláša Dzurindu je to podvod na občanoch a klamstvo tých, ktorí tu štyri roky rabovali, preto by ho mali občania ignorovať. Dzurinda sa osobne na referende neúčast-

ni.“ Toľko správa tlačovej agentúry SITA. Mikuláš Dzurinda tak evidentne v roku 1998 zmaril referendum o neprivatizácii zlatých vajec štátu. Na plebiscite sa totiž nezúčastnil potrebný počet voličov. Z pohľadu Gorily je dnes viac ako oprávnené pýtať sa, či a za akú províziu tak konal, na koho pokyn, s cieľom akej a koho obchodnej stratégie? Veď obchod so štátnym majetkom sa stal priam prioritnou pracovnou metódou vodcu SDK (neskôr SDKÚ-DS) a jeho kolegov na ďalšie dlhé roky. Presne na tie roky, v ktorých ako huby po daždi u nás zrazu vznikali miliónári a miliardári a silu naberali finančné skupiny. A týchto politikoch a biznismenoch dnes kričí Gorila.

Kde sa zrazu vzalo toľko súkromných peňazí? Kam sa preliali, na kontách koho sa udomácnili? Zlaté vajcia sa stali súčasťou slovenskej politiky. Časom z nich vyrástli povestné sliepky nosnice. Ale iba na niektorých privatizačných humnách niektorých (vy) volených občanov.

■ NEZNÁMY KRSTNÝ LIST

Viac či menej verifikované fakty zo spisov Gorila a Gorila I začínajú svoj vlastný utajený život niekedy

v roku 2005. Nechajme bokom otázku komu a prečo vyhovovalo a ešte stále vyhovuje, aby mala už vtedy Gorila skor osud manželky inšpektora Colomba, o ktorej každý vie, že existuje, no nikto ju nikdy nepotreboval vidieť, stretnúť sa s ňou, konfrontovať ju. Môžeme iba špekulovať, prečo až gigantické korupčné rozmery naznačuje tajný a zároveň verejný spis SIS práve v posledných dvoch rokoch druhého Dzurindovanou slobodou tlače (2002 – 2006). Predzvesť konca moci? Bolo ešte z čoho? Stalo sa Slovensko politicky nesvojprávnym štátom? Sme naozaj v rukách ekonomických mafii? Treba verejne povedať, že nielen. Tak ako rástol vplyv Gorily, tak silnela aj mediálna propaganda. Spolu s proklamovanou slobodou tlače sa začalo celoplošné vymývanie mozgov občanov Slovenska. Bolo a je natoľko sofistikované, že si zasluží primeranú pozornosť už v nasledujúcom pokračovaní nášho seriálu s názvom Trpasličia morálka doby. Národné noviny budú uvereňovať neprekrútené fakty z vyšetrovacieho spisu, ktorý máme k dispozícii a mierne sa líši od zverejnených dokumentov na internete.

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

VŠIMLI SME SI

Guberniálna železná opona pri Michalovciach

Naozaj si bez pomoci nejakej mapy či atlasu zodpovedne neviem spomenúť, ktoré mesto či obec na Slovensku leží u nás v geografickom chápaní – najvýhodnejšie. Vedia to však bezpečne niektorí českí novinári, dokonca z ich verejnoprávneho média. Sú to jednoznačne Michalovce! Centrum krásneho Zemplína sa stalo stredobodom pozornosti istej novinárky, ktorá komentovala udelenie azylu vraj dnes už exmanželovi záhadnej expremiérky Ukrajiny Júlii Tymošenkovej Českou republikou. Pre túto udalosť podľa slečny novinárky „opäť vyrástla medzi Michalovcami

a Užhorodom železná opona“. Na Hlbokej ceste v Bratislave, kde sídli Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky, zrejme ani netuší, do akej konfliktnéj situácie sa naše Slovensko dostalo. Nuž, ktosi v Čechách múdremla a prezieravému – nespochybniteľne – kniežaťu Karlovi Johannesovi Nepomukovi Josefovi Norbertovi Friedrichovi Antoniusovi Wratislawovi Menovi von und zu Schwarzenberg zo slávneho rodu Schwarzenbergovcov vytrel politického kocúra a rozhodol sa udeliť takzvaný nepolitický azyl pánu Tymoškovi. Lebo ak by to spravil minister zahraničných vecí Schwarzenberg, išlo by o medzinárodnú záležitosť a nespochybniteľne aj o blamáž, ale keď azyl udelil český rezort vnútra, tak ide „iba o českú vnútornú záležitosť“. Čo sa vlastne stalo a do akej šlamastiky sa namočila týmto azylovým rozhodnutím vláda Českej republiky, nechajme bokom. Bokom však nemôžeme nechať komentár českej novinárky, že pre tento akt „opäť vyrastie železná opona medzi Michalovcami a Užhorodom“. Tak teda len drobnú pripomienku – Slovensko je suverénny štát a nie gubernia našich susedov z českej strany. A ak niečo v Prahe politicky domotajú, Bratislava s tým nemá nič spoločné. Iba ak hlúposť niektorých novinárov, to zas pripustíme.

Ivan BROŽÍK

Slovensko-ukrajinská hranica.

Vyhlásenie slovenskej inteligencie na stretnutí Matice slovenskej: Chceme Nábřežie generála Štefánika v Bratislave

Každé historické obdobie má svojich hrdinov. Ale popri nich sa zjavujú aj náhodní proroci a samozvaní exegéti – vykladači dejín. Jeden z takýchto, ktorý sa do slovenských dejín zapísal len ako držiteľ dáždňika, prichádza s návrhom na pomenovanie nábřežia pri Eurovea v hlavnom meste SR Bratislave pri rieke Dunaj, ktorá je popri Tatrách určujúcim symbolom pre budovanie slovenského vlastenectva.

Slovensko si čoskoro pripomenie 20. výročie štátnej samostatnosti, preto rozhodne potrebujeme, aby sa v slobodnej vlasti uvážilo, kriticky a s láskou budovalo vlastné historické vedomie. Slovensko má povinnosť vyzdvihnúť najskôr také osobnosti a hrdinov, ktorí pre našu vlasť vykonali jedinečné skutky. Nechceme žiť v predklone pred cudzími, keď máme deficit úcty k vlastným!

■ INICIAŤIVNI ŠKODCOVIA

Táto tendencia „nadšených, iniciatívnych, nekritických obdivovateľov“, ktorí bez verejnej diskusie a bez konsenzu z momentálneho „očarenia“ presadzujú vlastné nápady, už priniesla vo vedomí ľudí veľké škody a večne rozdeľuje občiansku spoločnosť. Preto žiadame, aby sa postupovalo tak, aby každé pomenovanie významného miesta prijímala celá slovenská spoločnosť s porozumením, s úctou a najmä v zhode. Pritom nikomu nebránime, aby sa v Bratislave našla uli-

ca, ktorá by uspokojila obdivovateľov nedávno zosnulého. Dlhodobé výskumy za posledných 20. rokov opakovane dokazujú, že sú to najmä postavy A. Bernoláka, L. Štúra, M. R. Štefánika, A. Hlinku a A. Dubčeka, ktoré majú v národe vysoký kredit a úctu. Je preto logické, že ak pri Eurovea stojí socha generála Milana R. Štefánika, ktorú tu odhalili pri 90. výročí

DOKUMENT

Pittsburskej dohody (2008), aby sme nábřežie pri Dunaji pomenovali Nábřežie generála Štefánika! Tak nám veľa naša zodpovednosť občanov SR pred dejinami aj pred výchovou mladej generácie Slovákov k vlastenectvu!

V Bratislave 13. 1. 2012

■ SIGNATÁRI VYHLÁSENIA

Výzvu podpísali: docent PhD. Jozef Darmo, DrSc., ThDr. Ján Košíar, Drahošlav Machala, podpredseda SSS, spisovateľ, prof. Augustín Marián Húska, ekonóm, Ján Smolec, publicista, Ignác Juruš, katolícky kňaz, PhDr. Anton Hrnko, historik, Anton Semeš, jazykovedec, Ing. Július Binder, člen Prezídia MS, Libuša Klučková, Matica slovenská, Diana Žuffová, Matica slovenská, Miroslav Žuffa, právnik. Mária Micháľková, Matica slovenská, Ing. Pavol Delinga, generálny dozorca Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, Stanislav Májek, ar-

chitekt, profesor Imrich Sedlák, literárny historik, člen výboru MS, Eva Kristinová, herečka, Matica slovenská, Peter Mulík, tajomník MS, RNDr. Jozef Kollár, podnikateľ, Jozef Mižák, člen výboru MS Košice, Ján Eštok, správca Matice slovenskej Michalovce, Ľudovít Števo, publicista, Peter Valo, spisovateľ, prof. Ján Kačala, DrSc., jazykovedec, Jozef Šimonovič, herec, Jaroslav Rezník, spisovateľ, Jozef Šucha, publicista, Oto Balogh, publicista, univ. profesorka Emília Hrabovec, historička, Jozef Lukáč, ekonóm, Milan Vároš, spisovateľ, prof. Jaroslav Chovanec, CSc., ústavný právnik, JUDr. Marián Gešper, tajomník Matice slovenskej, PaedDr. Jana Križová, PhD., riaditeľka Domu MS v Banskej Bystrici, Ing. Branislav Husár, člen výboru MS Zvolen, Mgr. Pavol Madura, člen výboru Matice slovenskej, Ing. Alena Rezková, Dom MS v Lučenci, Ing. Zlatica Halková, členka výboru MS a riaditeľka Domu MS v Rožňave, Ján Sokol, emeritný arcibiskup, metropolita Slovenska, Jaroslav Švihorík, technický riaditeľ, básnik, PhDr. Elena Šebová, psychologička, Dušan Mikolaj, spisovateľ, Július Handžarič, publicista, JUDr. Milan Janičina, predseda Panslovenskej únie, JUDr. Fedor Lajda, podpredseda Panslovenskej únie, Kamil Haťapka, člen Slovenského olympijského výboru, exposlanec NR SR, Pavol Fábry, Matica slovenská Košice.

Časté dilemy Lucie Žitňanskej

Roman MICHELKO

Luciu Žitňanskú sledujem už veľmi dlho. V politike začala v tričku KDH ako štátna tajomníčka u Daniela Lipšica na ministerstve spravodlivosti. Prvý problém s morálnou integritou sa u nej prejavil v roku 2006, keď KDH odišlo pre výhradu vo svedomí z vlády. Odišli všetci ministri a štátni tajomníci – okrem Lucie Žitňanskej. Tá naopak dostala od Dzurindu ponuku stať sa ministerkou spravodlivosti, ktorú vďaka prijala. Schytila za to síce zopár horkých slín od Lipšica, ale človek ochotný pôsobiť v SDKÚ musí mať onakvejší žalúdok, aby ho niečo také zasiahlo. Ako sa neskôr ukázalo, prestup sa jej oplatil, SDKÚ na ňu nezabudlo a dostala sa na zvoliteľné miesto. Neskôr po povestnej Dzurin-

dovej bratislavskej masacre (keď zlikvidoval celú krajskú organizáciu vlastnej strany) sa dokonca stala krajskou šéfkou SDKÚ. Tým sa však jej politický postup nezastavil. Časom aj vďaka neustálemu boju s predsedom Najvyššieho súdu SR Štefanom Harabinom si (u časti modrej verejnosti) vytvorila povest' neohrozenej bojovníčky za „očistu a transparentnosť“ justície.

Skutočnosťou však je, že spôsob, akým chcela reformovať justíciu, takmer bez výnimky narážal na hranice ústavnosti, resp. ich veľmi často bezostyšne prekračoval. Napriek tomu dosiahla imidž relatívne čistej političky (aspoň v pomeroch SDKÚ, kde veľkú konkurenciu v tejto oblasti skutočne nemá), čo nako-

nec rezultovalo až do získania postu podpredsedníčky strany a trojky na volebnej kandidátke. O tom, že jej pozícia je silná, svedčí aj to, že jej stolička sa nezatriasla ani po debakli v primátorských voľbách v Bratislave, kde ich top kandidátka (Magda Vášaryová) haneb-

KOMENTÁR

ne prepadla. Naopak, spolu s lvetou Radičovou verejnosti prezentovali to lepšie, čo v SDKÚ ešte ostalo. Dokonca v čase krízy okolo voľby generálneho prokurátora sa v kuloároch začalo špekulovať, že po prípadnej demisii Radičovej (ak by bol zvolený Trnka) by ju na poste premiérky mohla nahraďiť práve Lucia Žitňanská. Zdalo by sa, že si tento svoj

imidž udrží aspoň do volieb. Bohužiaľ, rozhodovanie o odvolaní predsedníčky Fondu národného majetku Anny Bubeníkovej bolo testom jej osobnej integrity, pred ktorým nemohla ujsť. Treba však jasne konštatovať, že v ňom neobstála. Som skutočne zvedavý, či ešte niekedy bude môcť vystupovať ako ikona čistoty, transparentnosti a slušnosti, keď svojim hlasovaním podržala jednu z hlavných aktérok spisu Gorilla. Od tohto hlasovania všetky jej apely na slušnosť a transparentnosť budú vyznievať ako trápna karikatúra.

Na otázku, ako si po tom všetkom môže zachovať osobnú integritu, nepriamo odpovedal jej stranícky šéf Dzurinda, keď reagoval na otázku, ako je možné, že premiérka Radičová hlasovala proti vlastnej strane. Jeho odpoveď bola jasná – premiérka hlasovala inak ako ostatní ministri za SDKÚ preto, lebo z politiky odchádza. Lucia Žitňanská ostáva, preto hlasovala, ako hlasovala. Otázne je, či sa slovenskí voliči z toho poučia. Popretie osobnej integrity

v politike nie je nič nové. Veľmi cynicky a pregnantne to svojho času vyjadril predseda ANO Pavol Rusko v kauze skupinka. Vtedy mal minister kultúry Rudolf Chmel problém (kvôli osobnej integrite) podporiť na vláde odvolanie šéfa Národného bezpečnostného úradu Jána Mojžiša. S „jemnocitom“ a cynizmom seba vlastným mu vtedy odkázal, že ak je niekto ministrom a využíva pôžitky s tým súvisiace (ministerskú limuzínu, nadštandardný plat a možnosť spoluriadiť krajinu), prepych osobnej integrity si nemôže dovoliť. Z toho však plynie jedno veľmi jasné ponaučenie.

Vo všetkých predchádzajúcich a, nedajbože, aj budúcich vládoch Mikuláša Dzurindu sa prepych osobnej integrity u ministrov netoleroval a tolerovať nebude. Nakoniec to na vlastnej koži pocítila aj súčasná premiérka. Kedy to pochopí aj Lucia Žitňanská, je otázne. Alebo to dobre vie a niečím takým ako osobná integrita ani nikdy nedisponovala? To už nechám na posúdenie voličom.

Úplatkárstvo naše každodenné

Oto BALOGH

Nedávno odvolal dosluhujúci kabinet šéfkou Fondu národného majetku (FNM), nominantku SDKÚ-DS A. Bubeníkovú. O funkciu prišla pre podozrenie z korupcie pri privatizácii štátneho majetku. Za odvolanie Bubeníkovej hlasovala aj dosluhujúca premiérka I. Radičová. Podľa nej už samotná pochybnosť o konkrétnej osobe je dostatočným argumentom, aby nezastávala významné miesto v štátnej správe. Že post šéfa FNM významným miestom je, niet najmenších pochybností.

Už aj preto, že FNM je realizátorom vládnych (teda politických) zadani súvisiacich s nakladaním majetku štátu. Je to tak od roku 1999, keď prvá Dzurindova vláda rozhodla o prechode privatizačných kompetencií z FNM na vládu a zároveň zrušila zákon o zabezpečení záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých štátnych podnikov. Privatizačný uragán zasiahol všetky štátne podniky, ktoré mali pre ekonomiku Slovenska rozhodujúci význam, vrátane tých, kto-

ré vláda vo svojom programe sľúbila neprivatizovať (energetická prenosová sústava). Šéfkou FNM ešte pred hlasovaním vlády jej členom údajne doručila list,

POZNÁMKA

v ktorom obvinila ministra hospodárstva, že bez súhlasu vlády presadzoval priamy predaj 49 percent akcií SPP spoločnosti EPH a návrh na jej odvolanie je osobnou pomstou.

„Snahou FNM a jej vedenia

vždy bolo nakladať s verejným majetkom s odbornou starostlivosťou a vo verejnom záujme, čo spôsobilo konflikt so záujmami ministra hospodárstva,“ tvrdila po svojom odvolaní Bubeníková. Tým chcela naznačiť, že každé rozhodnutie FNM počas jej šéfovania sledovalo na rozdiel od ministra Miškova najmä verejný, teda štátny záujem. Odhliadnuc od faktu, že sledovanie záujmu najhoršieho vlastníka, za ktorý štát považovali a považujú pravicoví politici, je minimálne kuriózne, viacero príkladov z privatizačnej praxe svedčí o opaku toho, čím sa obhajuje Bubeníková. Daňových poplatníkov by určite zaujímalo, ako sa so štátnym záujmom zhduje napríklad zmluva o predaji Slovenských telekomunikácií, podľa ktorej sa Slovensko zaviazalo, že neprij-

me žiadne rozhodnutie, ktoré by malo podstatný nepriaznivý dosah pre ich zahraničného vlastníka? Je vo verejnom záujme aj strata manažérskej kontroly štátu v SPP či podnikoch elektrickej prenosovej sústavy? Bol prejavom verejného záujmu aj predaj Slovenských elektrární za 31 miliárd Sk spolu s darovaním vodného diela Gabčíkovo, ktorého polovičným vlastníkom je Maďarsko? Vysvetlením pochybností o privatizácii na Slovensku je snáď vyjadrenie exmanažéra Erste Bank (majiteľa Slovenskej sporiteľne) H. Leitnera: „Z dokumentov, ktoré máme k dispozícii, vyplýva, že korupcia nastala aj v prípade privatizácie SLSP. Sú náznaky, že do úplatkárstva boli zapletení aj ľudia z politických kruhov.“

AKO BOLO, ČO BOLO

Najstrašnejšia smrť je smrť vydesením. Istý svetobežník si zapísal v Kongu do denníka túto príhodu: Černošský mladík Numba Umba navštívil priateľa, ktorý mu na raňajky pripravil jedlo z divokej kury. Keď sa ho host' opýtal, či v jedle nie je náhodou mäso z divokej kury, hosťiteľ povedal, že v nijakom prípade. Potom spolu veselo hodovali. Po rokoch Numba Umba navštívil priateľa znovu. Ten sa ho opýtal, či mu môže naservirovať mäso z divokej kury. Numba zavrtel hlavou, že ani náhodou, lebo ich čarodejovi odprisahal, že mäso z divokej kury nikdy jesť nebude. Hosťiteľ sa usmial a povedal priateľovi, že aj minule u neho jedol divokú kuru a nič sa mu nestalo. Vzápätí hosta zachvátila triaška a ešte v ten deň zomrel. Na tele nemal nijakú ranu a nenašli sa ani príznaky zhubnej choroby. Čierneho junáka zabila viera v kmeňového šamana, čo mu kedysi „vymyl mozog“ a nasadil doň deštruktívnu informáciu, ktorá mu spôsobila smrť. V náva-

le hrôzy si nedokázal predstaviť, že okrem smrti má aj nejakú inú alternatívu.

Lekári tomu hovoria emočná smrť. Šamani vúdú. S týmto javom sa stretávame u zaostalejších kmeňov. Autori cestopisov opisujú konkrétne prípady. Niekdé vraj dodnes panuje viera, že

doň „jedine pravdivé“ informácie naservirované v súlade so želaním ich chlebobdarcov. Zaujímavé, že na tých, čo si kedysi želali osamostatnenie Slovenska, zvyčajne vyťahnu, čo sa len dá, a pred tými, čo ho nechceli, zotrvávajú v hlbokom predklone. Pri prvých si spomenú na všetko

me niečo iné, ako hlásajú oni, sme netolerantní, nekorektní, nesúdni klamári, určite nemáme vysokoškolské vzdelanie, jednoducho patríme medzi primitívov či senilných dôchodcov. Jednofarebné, zaručene „pravé“ unisono naznačuje, že má spoločného mecenáša. V jeho záujme sa

novú kauzu na ohlodávanie – priamo z finančno-spravodajskej džungle sa vynorila Gorilla. Ludoop zaplavil médiá. Všetci sa pretekajú v hľadani tej „pravéj“ pravdy. Mediá môžu všetko, pričom nenesú zodpovednosť za nič. Ukážte mi televíziu, ktorej prekážalo brať peniaze za megakampaň s reklamným šotom, v ktorom obrovský buchar nedokázal rozbiť diament BMG. Všetci vedeli, že krach visí vo vzduchu, a mediálni magnáti do poslednej chvíle pomáhali pripravovať ľudí o ich úspory. Preto nebudem prekvapený, keď po voľbách „gorilí balón“ splasne, strana k strane sadne, lebo strana strane oko nevykole.

Africký šaman bol jednofarebné a smrteľne neomylný. Naši mediálni šamani by radi boli tiež a nasilu nás chcú o tom presvedčiť. Preto ak si nevedomíme, že existuje aj iná možnosť, neskončíme síce strašnou smrťou vydesením ako nešťastný africký Numba Umba, ale si pravdepodobne budeme trieskať hlavu o stenu, že nás zase dostali.

Mediálni šamani alebo keď strana k strane sadne

Peter VALO

keď ktosi poruší „tabu“, zaručene ho neminie najkrutejší trest. Iná možnosť neexistuje.

Ako je to v pokrokovejších civilizáciách? Tam vás novodobí „šamani“ v maskách mediálnych manipulátorov nevydesia na smrť. Nepovedia vám, že keď zjete divokú kuru, zaručene zomriete. Im stačí, keď vám vymyjú mozog, a potom vám nalejú

nekalé a pri druhých na poklesky radi zabudnú.

Sme pred voľbami. Z televíznych obrazoviek sa na nás valia jednofarebné informácie okorenené rovnako jednofarebnými komentármi mediálnych celebrit. Unisono chrlia slová ako tolerantný, korektný, európsky, súdny, pravdivý a slušný. Priamo nám podsúvajú, že ak si myslí-

usiluje diváka alebo poslucháča prinútiť, aby uveril, že ak nezvolí tých, ktorých mu ponúkajú oni, bude nasledovať celonárodná katastrofa, štát skrachuje a my -s ním, nikto nás v Európe, vo svete, ba ani vo vesmíre nebude akceptovať a my ostaneme naveky čiernou dierou Európy.

V ostatných týždňoch podhodili celebritným (ko)mediantom

V tieni Gorily

Slovenskom otriasa spis Gorila, a tak „malé úlety“ politikov typu dodávka dreva s objemom viac ako pol milióna metrov kubických na štyri roky za dva a pol milióna eur od Štátnych lesov pre firmu známeho ministra pôdohospodárstva Z. Simona bez výberového konania či pripravovaný „tiežtransparentný“ nákup softvéru za 53 miliónov eur ministerstvom financií (I. Mikloš) akosi zostávajú bokom.

Do kategórie „transparentných“ počinov patrí aj nákup deväťdesiatich dvoch áut Škoda Fabia pre potreby polície. Dvadsaťdva z nich má byť vybavených meračom rýchlosti Multaradar nemeckej výroby. Cena každého z týchto áut sa pohybuje od cca 58,9 tisíce do 82,2 tisíce eur (1,5 – 2,1 mil. Sk). Hodnota celkovej zákazky je astronomických 2,231 milióna eur. Ministerstvo vnútra vedené D. Lipšicom nákup fabii so zabudovaným radarom pozastavilo až po tom, ako sa informácia o pochybnom tendri objavila na českom portáli www.autoforum.cz.

Prípado preveruje kontrolná sekcia ministerstva a až na základe výsledkov kontroly rozhodne rezort o zrušení či pokračovaní zmluvy. Ministerstvo ústami svojho hovorca rozhorčene vystúpilo proti „manipuláciám, polopravdám a vysloveným lžiam“, ktoré obsahuje článok zverejnený na spomínanom portáli, naznačujúci, že podmienky výberového konania mali byť šité pre firmu vyrábajúcu radary Multaradar. Nimi má byť vybavených dvadsať fabii 1,2 TSI zo spomínaného nákupu. Ministerstvo sa obhajuje tvrdením, že tender bol vypísaný len na dodávku áut, ktoré boli vysúťažené za optimálnu cenu (9 – 11 tisíc eur s DPH), pričom výber radarov bol vo výlučnej kompetencii dodávateľa áut, spoločnosti ŠKODA AUTO Slovensko, s. r. o. Záhadou zostáva, prečo bol tender vypísaný na dodávku áut, keď takmer polovicu hodnoty celej zákazky deväťdesiatich áut tvorí cena dvadsiatich radarov (jeden aj s montážou vyšiel na 1,2 milióna korún).

Nevedno, kto si stanovil pri nákupe áut podmienku, že musia byť vybavené práve radarom za takmer 48 tisíc eur, čo štyri až päťnásobne prevyšuje cenu auta, do ktorého je namontovaný. Isté je jedno, niekto takúto podmienku zadal. Nemusel to byť ktosi z ministerstva, to ho však nezabavuje zodpovednosť, lebo zmluvu s dodávateľom podpísal generálny riaditeľ sekcie ekonomiky ministerstva vnútra. Mimochodom, za rovnakú cenu 1,5 milióna korún za kus kúpila česká polícia dvadsať passatov V6, vybavených radarom Ramer. Je zrejme, že z daňových poplatníkov si v prípade fabiového tendra ktosi urobil dojnú kravu. Nepriamo o tom svedčí pozastavenie tendra. Pre najzraniteľnejšieho bojovníka s Gorilou to nie je práve najlepšie vysvedčenie.

Oto BALOGH

„Bojovníkov“ za demokraciu spája revolta proti katolíckej cirkvi Čo spája komunistu Kusého s kňazom Srholcom

Eva ZELENAYOVÁ

Iveta Radičová rada vystupuje ako obhajca ľudských práv, bojovník proti korupcii a klientelizmu. Na medzinárodnej konferencii Ľudské práva – späť k podstate napríklad okrem iného konštatovala, že so zločinmi totalitných režimov sme sa ešte nevyrovnali. A spomenula pritom kandidátov na Cenu podpredsedu vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny, ktorí „zažili komunistické väzenie, kam sa dostali len preto, že nielenže mali iný názor, ale že ho aj otvorene prezentovali“. Kto sú tí bojovníci proti komunistickému režimu? Milan Šimečka, Miroslav Kusý, Anton Srholec a Agneša Kalinová.

Anton Srholec patrí medzi mediálne najznámejších kňazov Slovenska.

Takže Milan ŠIMEČKA. Narodil sa 6. marca 1930 v Novom Bohumíne. Študoval na brnenskej univerzite ruskú a českú literatúru a filozofiu. Rok učil v Kroměříži a v roku 1954 prišiel do Bratislavy. Dráhu vysokoškolského učiteľa začal na katedre marxizmu-leninizmu, kde mal za úlohu vysvetľovať študentom medicíny a farmácie základy marxistickej filozofie. Šimečka bol teda dobrovoľným nástrojom komunistického režimu na boľševizáciu Slovenska v jeho najbrutálnejšom období. Do roku 1967 mal možnosť plne sa uplatniť, písať, publikovať a od jesene 1967 dokonca pol roka študovať v Mohuči ako štipendista Ústavu európskych dejín. V roku 1968 sa ho strana zbavila. Za kritiku „posttotalitnej moci“ sa od 6. mája 1981 ocitol na trinásť mesiacov vo väzení.

■ MIROSLAV KUSÝ

Miroslav KUSÝ v rokoch, keď pražská nomenklatura za pomoci slovenských boľševikov zatvárala a vešala ľudí za to, že chcú žiť v samostatnom štáte, že si nedali ukradnúť vieru v Boha, ako presvedčený marxista písal: „Marxistická filozofia ako svetonázor socialistickej spoločnosti prechádza z oblasti čistej teórie do oblastí spoločenskej praxe. Stáva sa nástrojom nielen vysvetľovania sveta, ale aj jeho zmeny, nástrojom jeho revolučného pretvárania. A v tom tiež spočíva základný význam štúdia marxistickej filozofie pre každého nášho človeka – budovateľa socializmu a komunizmu.“ Aj jeho profesionálna dráha je spojená s Ústavom marxizmu-leninizmu. V roku 1968 ho tiež vylúčili zo strany.

■ AGNEŠA KALINOVÁ

Agneša Kalinová sa narodila v pokrokovvej židovskej rodine v Prešove v roku 1924. Od roku 1952 bola redaktorka, neskôr členka redakčnej rady týždenníka Kultúrny život. Po zákaze Kultúrneho života v roku 1968 sa stala redaktorkou pražského dvojtyždenníka Filmové a televízne noviny. Jej manželom bol Ján Kalina (rodený Schwarz), ktorého počas vojny pred deportáciou zachránili pracovníci bratislavského rozhlasu a umožnili mu pracovať pod rôznymi pseudonymami. Po vojne bol umeleckým šéfom filmovej tvorby, neskôr dramaturgom Tatra revue, založil a viedol katedru dramaturgie na VŠMU. Po roku 1968 nesmel publikovať. V politickom procese v roku 1972 ho odsúdili na dva roky a v roku 1978 umožnili rodine vystahovať sa do Nemecka. Kalinová sa stala redaktorkou Rádia Slovenská Európa.

Všetci traja mali skvelý život, pokiaľ slúžili komunistickej strane. Ako sa však medzi komunistických intelektuálov dostal kňaz Anton Srholec?

■ ANTON SRHOLEC

Narodil sa v roku 1929. Už v roku 1946 vstúpil do salezianskej spoločnosti, ale tým, že komunistický režim rozpustil v roku 1950 všetky rehole, maturoval v roku 1951 ako civilná osoba. V tom istom roku sa pokúsil o útek, aby za hranicami mohol študovať teológiu. Útek sa nepodaril a Srholca odsúdili za trestný čin pokusu o nepovolené prekračenie štátnych hraníc na 12 rokov väzenia. Vo väzení strávil 10 rokov, pre-

važne v uránových baniach v Jáchymove. Po návrate z väzenia pracoval ako robotník. Až po roku 1968 mohol odísť do Talianska, kde na Pápežskej salezianskej univerzite v Turíne dokončil teologické štúdiá. V roku 1970 ho za kňaza vysvätil pápež Pavol VI. Po návrate do Česko-Slovenska mal problémy, nemohol pôsobiť v duchovnej službe. Napokon mu dekan Blumentálskeho kostola vybavil od štátnej správy povolenie vypomáhať pri kňazských prácach. V roku 1985 mu odobrili štátny súhlas na celkové účinkovanie v duchovnej správe s uvedením, že jeho činnosť sa nezhoduje s predstavami Úradu pre veci cirkevné. Od roku 1989 je na dôchodku. Naďalej však aktívne vystupuje, paradoxne tentoraz proti cirkvi. V rozhovore pre webnoviny.sk o katolíckej cirkvi povedal: „Katolícka cirkev je posledná bašta totalitného vedenia ľudí pod pláštikom Božieho. (...) Som presvedčený, že ako padol po zuby ozbrojený totalitný režim, padne aj toto.“

■ SVORNE PROTI CIRKVI

Komunistický režim sa vyslovene agresívne staval proti veriacim, najmä na začiatku svojej éry. Sloboda vyznania zrejme nič nehovorila ľavicovým intelektuálom, akými nesporne boli všetci traja navrhovaní na cenu, ktorá by mala byť morálnym ocenením za ich utrpenie počas totalitného režimu. A Srholec si zrejme ocenenie nevyslúžil v jáchymovských baniach, ale skôr revoltou proti cirkvi. Napokon, práve to spája všetkých navrhovaných na cenu podpredsedu vlády. Foto: internet

Rozpredávači strategického štátneho majetku znovu vyťahujú volebné verklíky

Genéza jedného veľkého úniku plynu

Oto BALOGH

Od predčasných parlamentných volieb nás delia len necelé dva mesiace a spis Gorila o údajnom úzkom prepojení politických strán s finančnými skupinami rozpútal koalíčnú zákopovú vojnu. Spory v koalícii sú jednou z prekážok predaja 49 percent akcií SPP vo vlastníctve spoločností Gas de France a E. ON Ruhrgas.

Český Energetický a průmyslový holding, ovládaný miliardárom D. Křetínským a finančnou skupinou J&T, však oznámil, že s kúpou počká do vymenovania novej vlády. Informácia Hospodárskych novín o zastavení aktív záujemcu, ktorý by mohol odkúpiť tretinu akcií z podielu minoritných vlastníkov SPP za cca miliardu eur, je príležitosťou na zamyslenie sa nad viacerými otázkami, ktoré sa spájajú s privatizáciou SPP.

■ PREDVOLEBNÉ SLUBY

Exkurz začneme návratom do roku 1998, keď sa k moci dostala SDK, predchodca dnešnej SDKÚ-DS. Vo svojom volebnom programe sľubovala zabezpečenie ochrany verejného záujmu v privatizácii a jasné definovanie záujmov štátu. „Prirodzené monopoly treba regulovať prostredníctvom zákona tak, aby sa zabránilo neopodstatnenému rastu nákladov a cien, ostatné činnosti je potrebné odštátniť a vytvoriť v nich konkurenčné prostredie. Chceme oddeliť výrobu a rozvod elektrickej energie, pričom rozvodné systémy elektriny a plynu ponecháme vo vlastníctve štátu pri štandardnom systéme regulácie.“ Pravicové politické strany, vyznávajúce hesla štát je najhorší vlastník, zdôrazňovali, že len zahraničný investor dokáže v štátnych monopoloch urobiť koniec tunelovaniu, zabezpečiť konkurenčné prostredie, kvalitnejšie a lacnejšie služby. Proces privatizácie prirodzených monopolov odštartoval v septembri 1999 zrušením

zákona o zabezpečení záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých podnikov. Kompetencie rozhodovať o privatizácii prešli na vládu. Do rúk zahraničného investora sa ako prvé dostali v júli 2000 Slovenské teleko-

ANALÝZA

munikácie. Menšinové balíky rozvodných sústav elektrickej energie spolu s manažérskou kontrolou sa napriek príslušnosti vlády o ich neprivatizácii dostali do rúk zahraničných vlastníkov v roku 2002.

■ ČAROVANIE S PLYNÁRŇAMI

Jablkom sváru koalície, rovnako ako dnes, sa stala privatizácia Slovenského plynárenského priemyslu (SPP). Vláda M. Dzurindu s ňou vyslovila súhlas v máji 2000. Verejnú súťaž na privatizačného poradcu vyhrala spoločnosť Credit Suisse First Boston (CSFB), americká dcéra švajčiarskej banky Credit Suisse. V júni 2001 vznikla komisia pre riadenie a koordináciu

procesu privatizácie SPP na čele s I. Miklošom. Ten istý mesiac vláda schválila predaj 49 percent akcií SPP formou priameho predaja prostredníctvom výberového konania. Nad CSFB sa medzitým začali sťahovať mraky. Začiatkom decembra 2001 vyhlásil bankrot americký energetický koncern Enron Corp. len pár dní po tom, ako CSFB v audite Enronu konštatovala, že ide o zdravú firmu. Začiatkom roka 2002 sa začalo vyšetrovanie amerického Kongresu a Komisie pre cenné papiere. Ukázalo, že CSFB sa podieľala na manipuláciách s akciami a organizovaní nelegitímnych zmlúv za miliardy dolárov. I. Mikloš reagoval na tieto informácie konštatovaním, že škandály sa dnes objavujú takmer vo všetkých firmách.

CSFB vypracovala kritériá výberového procesu pri predaji akcií SPP, podľa ktorých rozhodovala cena za akcie, kým strategické záujmy SR zostali v úzadí. V proklamovanej verejnej súťaži poradca vyberal spomedzi jediného uchádzača – konzorcium Gaz

de France a Ruhrgas. (Za toto poradenstvo získal 31,5 milióna USD). Akcie SPP zmenili majiteľa za 2,7 mld. USD (okolo 130 mld. Sk). Podľa zmluvy o kúpe a prevode akcií z marca 2002 mal každý z členov konzorcium zaplatiť časť svojej kúpnej ceny v dvoch tranžich – 90 percent do 28. marca 2002 a 10 percent do 8. júla 2002. V dôsledku zmeny kurzu slovenskej koruny voči americkému doláru v tomto období, prišiel štát o takmer 7,4 miliardy korún. Podľa akcionárskej zmluvy štát predal menšinovému vlastníkovi SPP 49 percent akcií a odovzdal mu aj manažérsku kontrolu, keďže v predstavenstve SPP, ktoré rozhoduje o všetkých zásadných otázkach, je v menšine. Aj na prijatie zásadných rozhodnutí valným zhromaždením akcionárov je potrebný súhlas 52 percent akcionárov.

■ DNEŠNÁ REALITA

Aj keď je štát vlastníkom 51 percent akcií SPP, bez súhlasu zahraničných vlastníkov nemôže prakticky nič. Kauza Gorila napovedá, že v mnohých prípadoch bola privatizácia len presmerovaním renty z kasičiek politických strán do kasy súkromníka a odiaľ okľukou späť do straníckych kasičiek. Autor ani v najmenšom nechce naznačiť, že je to aj prípad privatizácie SPP. Chce iba povedať, že tvrdenie – kto ovláda strategické podniky, ovláda aj štát – má svoje racio. A politici, ktorí majú najväčšiu zásluhu na tom, že štát neovládajú, hoci si to myslia, sa opäť uchádzajú o voličskú dôveru.

Matica slovenská nie je spokojná so situáciou v našej spoločnosti Zvrátiť stav hmotnej a morálnej chudoby

Dušan D. KERNÝ - Foto: M. BANČEJ

Aktuálne problémy nášho národa a štátu – to bola hlavná téma okrúhleho stola slovenskej inteligencie, ktorý sa zišiel z podnetu Matice slovenskej. Prostredie historickej budovy pôvodne Slovenskej národnej rady v Bratislave na Župnom námestí vytvorilo pôsobivú, doslova dejinnú kulisu rokovaniu, ktorého hlavným cieľom bolo definovať naliehavé potreby národných a štátnych záujmov, spoločenských a sociálnych potrieb slovenskej spoločnosti.

Výsledky sú obsiahnuté vo Vyhlásení okrúhleho stola slovenskej inteligencie, ktoré sme uverejnili v Slovenských národných novinách (SNN) č. 2. Vychádza z historického poslania Matice slovenskej – teda z povinnosti, aby sa zvrátil terajší stav hmotnej a morálnej chudoby našej národnej a občianskej spoločnosti.

■ MONTÁŽNA DIELŇA

Modelové stanovisko pre túto časť verejnej diskusie vniesol generálny riaditeľ tlačiarne Neografia, ktorá patrí Matici slovenskej, Emanuel Balážia: „Neografia ide stavať na pozemku, ktorý vlastní v Martine-Priekope, nový závod, náklady sa odhadujú na 13 miliónov eur, investičný zámer Neografie je už predložený na posúdenie vplyvov na životné prostredie, dôležité je, čo mi povedali architekti: navrhujeme stavbu, ktorá tu bude navždy, mnohé továrne, prevádzky, ktoré sme v okolí a inde navrhovali, doteraz boli tak nanajvýš na dvadsať rokov, na dve desaťročia! A čo bude potom?“ Položil otázku E. Balážia. „To poukazuje na nevyhnutnosť trvalej štátnej podpory domácich podnikateľov, na rozširovanie základne tých podnikov, ktoré chcú a môžu udržať zamestnanosť. S tým súvisí aj stav technického školstva – už teraz pociťujeme obrovský pretek humanitných smerov, ale nemáme dostatok technických pracovníkov – a nie sme sami, ktorí si uvedomujú nedostatok technikov, to znamená, že treba zmenu orientácie časti školstva, teda štátnej politiky v tomto smere! Veď napokon naším cieľom je, aby sme nezostávali montážnou dielňou, pre ktorú sa stavajú haly len na dve desaťročia, ale mali stále viac kvalifikovaných ľudí a vyrábali čoraz viac vecí s vyššou pridanou hodnotou – teda také, kde sa naša práca zhadnotí čo najviac.“

Príbeh Neografie oslovil publikum, v ktorom sa nachádzali známi slovenské manažéri, ktorí úspech dosiahli takrečeno vlastnými rukami, vlastným umom a nie v nejednoznačných privatizačných procesoch. Jedným z prítomných bol napríklad priamočiar verejný a nekompromisný kritik korupčných praktík, predseda Klubu 500 Vladimír Soták, spolujazykár Železiarní Podbrezová. Dôraz na vyváženosť slovenskej ekonomiky, ako aj pôsobnosť nielen smerom do EÚ a na Západ, ale i na Východ, menovite na Ukrajinu, Ruskú federáciu a veľké a významné štáty Spoločenstva nezávislých štátov, napríklad na Bielorusko kládol Ľudovít Černák. Tento nielen pamätník, ale aj priamy aktér historických udalostí pri vzniku Slovenskej republiky poukázal na to, že v historickej sále SNR vidí samé známé tváre, tie isté, ktoré tam boli pred dvomi desaťročiami. Nevyhnutná je však nová krv, nové tváre. Predseda MS M. Tkáč ihneď poukázal na šéfa Mladej matice, ktorej organizácie pribúdajú, počet narastá – Mariána Gešpera. Viliam Hornáček v kritickom vystúpení týkajúcom sa nedodržiavaných sľubov politických strán v uplynulých desaťročiach pripomenul, že už na zhromaždeniach združenia Korene vystúpili výrazní predstavitelia novej strednej generácie – Roman Michelko a Maroš Smolec a iní.

■ POTREBUJEME SKUTKY

Matica chce týmto zhromaždením dosiahnuť jednoznačný prelom – a to tak v orientácii, akou by sa mala uberať verejná diskusia, ako aj v aktivizácii verejnosti. Predseda Matice slovenskej M. Tkáč terajšie potreby zhrnul do slov: „Nie slová, nie články, ale činy, skutky potrebujeme. Publicita a ovplyvňovanie verejnej mienky sa má dosiahnuť tak,

že predstavitelia pracovnej skupiny Matice slovenskej – Marián Tkáč, Ján Eštok, Marián Gešper, Jozef Kollár a Štefan Martinkovič – budú informovať prezidenta republiky a požiadajú ho o podporu predložných návrhov; skupina bude rokovať s rozhodujúcimi politickými stranami a tiež so Slovenskou priemyselnou a obchodnou komorou, so zamestnávateľskými organizáciami a s Konfederáciou odborových zväzov a koncom februára 2012 posúdi, ktoré politické strany si návrhy prijaté vo Vyhlásení osvojili a do akej miery. Po voľbách bude cieľom rokovať s víťazmi tak, aby návrhy, ktoré vzišli z okrúhleho stola a boli obsiahnuté vo Vyhlásení, dostali sa do vládneho programu. „Chceme byť aktívni aj po predčasných parlamentných voľbách, pripravujeme napríklad návrh na zmenu zákona, aby nemožili kandidovať za poslancov len príslušníci nejakej strany,“ povedal M. Tkáč.

K účastníkom okrúhleho stola sa prihovril matičiar D. Machala.

■ ČAS PRE INTELIGENCIU

„Je tu čas, aby sa národ dozvedel, čo hovorí jeho inteligencia pod krídlami Matice. Veríme, že sa to dozvie. A že sa to dozvedia politici, ktorí sa budú uchádzať o jeho hlasy. Nadstranická Matica, ktorá vo voľbách nekandiduje, cíti povinnosť byť pri tom. V záujme národa. Pred dvadsiatimi rokmi sa stretla slovenská inteligencia pod vedením našich bardov Imricha Kružliaka, Romana Kaliského a Vladimíra Mináča na Donovaloch týždeň pred parlamentnými voľbami a posmeľila politikov k štátnej samostatnosti. Dnes nám ide o nové smerovanie tohto štátu. Je to čas pre Maticu slovenskú, jej členov a sympatizantov,“ vyhlásil M. Tkáč. Odpovedal aj na otázku: Prečo Matica slovenská? „A kto iný? Vari naše rozkmitené politické strany? Finančný trh a všemocné finančné skupiny, ratingové agentúry či médiá? Matica, najstaršia slovenská, kultúrna ustanovizeň, preto, lebo v súčasnosti nepoznáme u nás žiadnu spoločenskú ani stavovskú organizáciu, ktorá by bola taká reprezentatívna a nadstranická, aby na najzávažnejšie problémy spoločnosti vážne upozornila a dožadovala sa ich riešenia. Nechceme návraty do minulosti, chceme však nadviazať na tú Maticu, ktorá v dávnej i nedávnej minulosti spoľahlivo a dôsledne bránila záujmy národa. Jej prvé stanoviny spisali presne pred 150 rokmi – 5. februára 1862,“ zdôvodnil predseda MS Marián Tkáč zvolanie okrúhleho stola.

Ak je demokracia o slobode, akúže to máme demokraciu, keď väčšinu trápí nesloboda a chudoba? Sme chudobní hmotne aj mravne. Za stôl si zasadli nové slová: korupcia, klientelizmus, tunelovanie. Materiálny blahobyt nemnohých neodstráni problémy všetkých. Naša vnútorná sloboda je práve v tom, že môžeme kritizovať samé základy systému. Áno, pýtame sa, kedy konečne budú naši mladí poznať a milovať vlastné pravdivé,

neskreslené dejiny? Veď kto ovláda minulosť, ten ovláda budúcnosť, a ten, kto ovláda prítomnosť, ovláda minulosť. Sme rozhodne za posilnenie vyučovania pravdivých slovenských dejín a vlastenectva na našich školách,“ vyhlásil M. Tkáč. Je tu čas vyjadriť sa. Povedať nahlas, čo naozaj potrebuje a chce tento národ, čo naozaj potrebujú a chcú občania našej krásnej domoviny. Okrem iného predseda MS vyzval:

„Hovorme o možnostiach prekonania chudoby hmotnej i mravnej, o prekonaní krízy, ktorá je dôsledkom aj našich zlyhaní.“

Hovorme o tom, načo nám je štát, ak sa nemá práve v čase krízy „miešať“ do hospodárstva, ak sa nemá starať o prežitie a zdravie, vzdelanie a kultúru?

Hovorme o možnostiach dorozumieť sa, mať možnosť vzdelávať sa po-čúvať bohoslužby v štátnom jazyku na celom území Slovenska, v každej dedine.

úpadkom: morálka a mravnosť sú označované za prežitok a sú vytlačované zo škôl. Tisícročná opora národa – viera v Boha – je považovaná za zbytočnú a nahradzuje sa liberalistickými teóriami. A tak sme svedkami rozkladu tradičnej rodiny, opustenosti detí, uvoľnenej morálky mládeže, ktorá aj preto, že nemá kde športovať, užíva omamné látky. Ich dekriminalizáciu majú dokonca niektoré politické sily v programe! Rozkráda sa vo veľkom rozsahu, hovorí sa tomu klientelizmus, korupcia či tunelovanie, množia sa vraždy a lúpeže. Veľmi vážna je aj rómska problematika. Na jej riešenie naozaj nie je vypracovaná žiadna vyhovujúca koncepcia. (...)“

■ GLOBALIZÁCIA A MEDIÁ

„Globalizácia oberá Slovensko o časť svojej suverenity a národnej identity. Stratili sme už vojenskú nezávislosť, strácame nezávislosť ekonomickú, diplomatickú a napokon i politickú. Ak bude takýto trend pokračovať, stratíme aj kultúrnu svojbytnosť. Prvé náznaky sa objavujú už vo vysielaní slovenských televízií. Najnovšie na Slovensku sledujeme americké súťaže talentov, licencované reality šou a varenie českých kuchárov. Na Slovensku máme asi málo kvalitných slovenských kuchárov, keď ich potrebujeme spoza rieky Moravy. Globalizácia teda nahodáva aj kultúrnu suverenity Slovákov. Mediá tomuto procesu drúkujú. Časť z nich je totiž v rukách zahraničných majiteľov, vrátane najvplyvnejšieho mienkotvorného denníka a komerčnej televízie. Prečo by tieto médiá chránili slovenské záujmy? Sú predsa v neslovenských rukách. Slovenská národná identita im je cudzia,“ uviedol vo svojom vystúpení šéfredaktor SNN Maroš Smolec.

„Žiaľ, aj vplyvné médiá v rukách slovenských vlastníkov nebojujú proti globalizácii. Financované sú predsa miliónmi eur z reklamných kampaní, ktoré prúdia z pokladní zahraničných firiem, ako sú mobilní operátori, zdravotné poisťovne, farmaceutický priemysel či výrobcovia automobilov. Tragické však je, že tento trend akceptujú aj verejnoprávne médiá Slovenský rozhlas a Slovenská televízia, ktoré sú financované priamo Slováckmi. Tieto médiá by mali mať vlastnú vysielaciu štruktúru zameranú na pôvodnú tvorbu. Odlíšiť sa od komercionalizácie. Slovenskému rozhlasu, teda časti komplexu Rozhlas a televízia Slovenska, sa to darí. Slovenská televízia však zaostáva. Matica slovenská ako národná inštitúcia podporujúca vlastenectvo a národnú svojbytnosť by mala žiadať predovšetkým Slovenskú televíziu, aby striktné dodržiavala pomer vysielania relácií produkovaných na Slovensku. Pôvodná tvorba totiž nie je Pošta pre Teba so slovenskými príbehmi. Je to totiž licencovaný program ako všetky druhy trápnych reality šou.“

Matica slovenská je tiež verejnoprávna inštitúcia ako Rozhlas a televízia Slovenska. Preto by mala prostredníctvom slovenskej vlády žiadať o bližšiu spoluprácu medzi ňou a verejnoprávnymi médiami. Nie je predsa možné, že až štyri hodiny vysielacieho času okupoval na STV 2 v „príme time“ jednostranne zafarbený, nejedlý redaktor za tisíce eur honoráru. Matica slovenská by mala žiadať vyčlenenie času pre vlastnú, pôvodnú reláciu v rámci vysielacej štruktúry televízie aj rozhlasu. Veď len keby každý z tu prítomných predstaviteľov slovenskej inteligencie bol hosťom jedného dielu, bolo by čo vyselať na roky dopredu. A relácia by dodržiavala základné princípy demokratickej žurnalistiky, ako je pluralizmus, čo napríklad nejedlej relácii spomínaného novinára chýba,“ dodal šéfredaktor SNN.

Kultúrne paradoxy

Každú chvíľu si môžeme v periodikách prečítať porovnávacie analýzy životnej úrovne dnes a pred dvadsiatimi dvomi rokmi. Magický rok 89 je totiž praveľkým lákadlom pre každého novinára. A tak sa dozvieme, koľko sme pracovali na práčku, televízor či nebudaj rožky kedysi a koľko dnes. Najšť analýzu, ako sme na tom v porovnaní s bývalým režimom s kultúrou, to už je problém.

Skôr sa stretneme s článkami na tému umeleckej slobody a podobne. Práve sloboda prejavu a vymenenie sa spod diktátu ideológie boli kréda umelcov pri novembrových udalostiach pred dvadsiatimi rokmi. Zdalo sa teda, že nič nebráni vzniku jednotnej platformy tvorivých ľudí, keby sa napríklad spisovatelia krátko po 17. novembri nezačali štiepiť na dve antagonisticky rozdelené skupiny.

Trochu zjednodušené povedané, išlo v prvom rade o rozdelenie sa národne citiacich tvorcov a spisovateľov „svetobčanov“. Bol to paradox, lebo tí druhí obdivne vzdychali nad tvorbou francúzskeho či irského spisovateľa, ostentatívne dávajúcich najavo hrdosť na svoju vlasť, no za vlastnú slovenskosť sa akosi hanbili. Do toho sa pridali aj spory o majetok bývalého Zväzu spisovateľov a štiepenie pokračovalo. Rovnaký scenár postihol všetky profesijné umelecké organizácie od výtvarníkov až po novinárov. V umeleckej komunite vzniklo nespočítateľné množstvo organizácií, záujmových združení, spolok a platforiem. Záujem spoločnosti o rozvedených umelcov, ktorí často namiesto prezentácie svojej tvorby prezentovali verejnosti nevyberavé útoky na „protistranu“, zákonite klesal. Súkromné komerčné médiá, pomaly, ale iste ovládané nadnárodnými korporáciami zatiaľ nezháľali. Ponúkli národu vlastnú verziu „kultúry“. Záplavu komerčnej hudby, gýčovo prvo-plánovej literatúry, všadeprítomné erotické dusno, rôzne podpasové šteklivosti a najmä kult celebrit. Kultúrny hľadák populácie je už pevne zameraný na seriálových hercov a herečky, moderátorky a trebars kaderníkov...

Mohlo by sa povedať, že aspoň sme sa zbavili diktátu ideológie. Nastúpil však diktát peňazí a cezeň sa ideológia vrátila ako bumerang. Chceš dotáciu, podporu, sponzorstvo? Tak musíš vyznávať to, čo my, a dávať to náležite najavo. A to je ďalší smutný paradox (ne)kultúrneho života na Slovensku.

Som viac než opatrný čo sa rôznych konšpiračných teórií týka, no neustále sa mi v mysli vynára otázka, komu takýto stav vyhovuje. V či prospech je umelecká obec slovenská tak fatálne rozvedená? Upravený výrok Ľudovíta Štúra znie: Národ bez kultúry je len hĺba kože otrockých. Lacná pracovná sila, ktorá za pár grošov naplní zahraničné montovne rozosiata po Slovensku, a desaťtisíce opatrovateliek, robotníkov a novodobých sluhov roztrúsených po západnej Európe o niečom svedčia.

Maroš M. BANČEJ

Ombudsman Pavel Kandráč: V dnešných pomeroch by som politiku robiť nemohol

Vybudovali sme povedomie rešpektovanej inštitúcie

Už druhé volebné obdobie je doc. JUDr. Pavel Kandráč, CSc., verejným ochrancom práv. V septembri dovŕšil 70 rokov, je stále plný energie a rád by svoje poznatky z desaťročného účinkovania vo funkcii ombudsmana zužitkoval. Má za sebou bohatú akademickú minulosť. Do roku 1990 pôsobil ako prodekan Právnickej fakulty UK v Bratislave. Vedúcim jej Katedry trestného práva bol do roku 1995. Do roku 2002, keď bol NR SR zvolený za verejného ochranca práv, bol dekanom Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pritom v rokoch 1998 – 2002 vykonával mandát poslancu NR SR. Je riadnym profesorom na International Academy of Sciences and Arts Fribourg – Moskva – Budapešť. Veľmi rád šoféruje a relaxuje pri manuálnej práci i športe. Už na prvý pohľad vzbudzuje dojem slušného človeka, akým v skutočnosti aj je. Tvrdí, že ľudia by sa k sebe mali správať ako priateľ k priateľovi a takto pristupuje k mnohým ukrivdeným prichádzajúcim do jeho kancelárie.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

■ **Vymenili ste post poslancu Národnej rady SR za funkciu verejného ochranca práv. Úradujete už druhé volebné obdobie, ktoré sa vám v marci skončí. Hodláte sa vrátiť do politiky?**

Je pravda, že zo zákona už nemôžem kandidovať na funkciu verejného ochranca práv, ktorá je z profesionálneho hľadiska zaujímavá a z hľadiska práva veľmi významná. Najmä vtedy, keď je spoločnosť na určitej kultúrnej úrovni, keď ľudia rešpektujú určité právne, ale aj morálne pravidlá. Do politiky sa neohlám vrátiť. Nikdy by som nemohol robiť politiku v takej situácii a v takých pomeroch, v akých sa nachádza dnes. Pretože to, čo niektorí politici predvádzajú, myslím si, nedá sa charakterizovať ako slušná politika.

■ **Takže úroveň súčasnej politiky vám neimponuje. Má politika vplyv na činnosť verejného ochranca práv?**

Nikdy som nedovolil politické zasahovanie do výkonu tejto funkcie - to môžem s plnou zodpovednosťou vyhlásiť; musím povedať aj to, že ani neboli snahy politických strán o nejaké ovplyvňovanie činnosti našej kancelárie. Dôsledne som strážil čistotu, apolitickosť, nezávislosť inštitúcie. Uplatňovali sme len zákon a princípy právneho, demokratického štátu.

■ **Nemyslela som ani tak na priame zasahovanie politikov do činnosti kancelárie, ale skôr to, ako sa politika prejavuje na kvalite života obyvateľstva.**

Máme aj také podnety od občanov, v ktorých vyjadrujú nesúhlas s politikou, ktorá tu je, nesúhlas s niektorými politikmi a prirodzene dovoľávajú sa toho, aby sa nejakým spôsobom urobila náprava. Verejný ochranca práv v tejto oblasti spoločenského života nemá oprávnenie konať, nemôže nič urobiť. Samozrejme, angažujeme sa v prípadoch, v ktorých by mohlo ísť o porušenie základných práv a slobôd. Písomnou formou sa obraciame na príslušné inštitúcie a žiadame ich o nápravu. V niektorých veciach sa nám podarí zvrátiť nepriaznivý stav, v niektorých nie.

■ **Do politiky ste vstúpili z akademického prostredia. Máte možnosť aj v súčasnosti venovať sa pedagogickej činnosti?**

Táto práca si vyžaduje celého človeka, takže som musel obmedziť svoju účasť na vyučovacom procese. Ale kontakt s vysokoškolským akademickým prostredím som nestratil a dokonca ako verejný ochranca práv som uzatvoril zmluvu s rektorom univerzity a dekanom právnickej fakulty, aby právnici mohli na našom pracovisku vykonávať prax, o ktorú je veľký záujem. Zúčastňoval som sa aj na oponentských posudkoch či už rigorózných, doktorandských alebo diplomových prác.

■ **Činnosť vašej kancelárie nie je na očiach verejnosti. Je to zámer?**

Prioritou našej inštitúcie je riešenie podnetov od občanov, ale sami sme si stanovili ako ďalšiu dôležitú činnosť realizovať právnu osvetu a výchovu, lebo si uvedomujeme, že v mnohých prípadoch príčinou „zákopových vojen“ medzi orgánmi verejnej správy a občanmi je neznalosť práva.

■ **Ale v médiách vás nevidia...**

Usiloval som sa, aj svojich kolegov na pracovisku, zainteresovať na publikačnej činnosti. Mávali sme pravidelné rubriky v niektorých médiách, televízii, rozhlase, čo však nejakým spôsobom pomaly zaniká. Od niektorej spolupráce sme museli odstúpiť z finančných dôvodov. Zostali nám ešte niektoré periodiká, do ktorých pravidelne prispievame.

■ **Verejnoprávny rozhlas a verejnoprávna televízia by vám mohli byť nápomocní, veď ide o službu občanovi.**

Z nich sme sklamaní. V rozhlase sme mali pravidelné relácie. Nevie, z akého dôvodu ich prestali vysielat. Urgoval som, poslal zámer, ale odpoveď neprišla.

■ **Ste prvým verejným ochrancom práv na Slovensku. Bolo ťažké nájsť model fungovania inštitúcie?**

Doteraz ho hľadáme. Zúčastňujem sa na medzinárodných stretnutiach ombudsmanov a všetci hľadáme ten najoptimálnejší systém. Každý rok sa zamýšľam nad organizačnou formou a snažím sa ju ustavične zlepšovať. Približovať inštitúciu občanovi. Samozrejme, že musím rešpektovať ekonomické podmienky krajiny aj finančné prostriedky kancelárie. Možno, že o niekoľko rokov sa podarí nájsť ideálne riešenie, ale som presvedčený, že ideálny model nejestuje nikde v Európe. Hoci každý hľadá to najlepšie pre občana. Predovšetkým z hľadiska šetrenia jeho času, zdravotného stavu, ekonomických možností. Veľmi dôležité je to, aby komunikácia s občanom nebola príliš formálna, aby jej porozumel aj klient s najnižším vzdelaním. Aby pochopil, na čo má nárok, a akým spôsobom si ho môže uplatňovať.

■ **Koľko podnetov ročne dostávate a aký je trend?**

Žiaľ, prípady sa zvyšujú a v tejto celosvetovo zlej ekonomickej situácii očakávame, že sa ich počet ešte zvýši. Ročne priemerne evidujeme od 2 500 do 2 600 podaní. Musím však pripomenúť, že nie všetky nám aj prislúchajú. Iba polovica z nich sa týka našej pôsobnosti a dokážeme sťažujúcim sa občanom pomôcť. Druhá polovica nám nepatrí, a týchto občanov aspoň usmerníme, na koho sa majú obrátiť. Na ktorú inštitúciu, akým spôsobom, takže ich aspoň čiastočne uspokojíme.

■ **Je potrebná takáto inštitúcia na Slovensku?**

Myslím si, že je potrebná, pretože

v mnohých veciach je občan akoby na druhej kofaji. Zaujímavý je spravidla iba pred voľbami. Svedčia o tom mnohé podnety, ktoré nám prichádzajú. Aj keď musím povedať, že nie všetky podnety, s ktorými sa občania na nás obracajú, sú reálne a objektívne. Lebo nie všetky inštitúcie ignorujú zákon, pravidlá, morálku a zvyklosti, čo je hlavná príčina nespokojnosti občanov. Dalo by sa teda povedať, že problémy sú na jednej aj druhej strane. Našou analýzou sme zistili, že hlavným problémom je skutočnosť, že nevieme medzi sebou komunikovať. Tak inštitúcie, ako aj občania. Či je to nervozita, podceňovanie občana alebo netrepezlivosť na jednej i druhej strane. Čo sa tiež dá pochopiť, ak napríklad súdne konanie trvá desať, pätnásť, šestnásť rokov. Samozrejme že to občana nepovzbudzuje, skôr naopak, roztrpčí a nahnevá. Súdnym konaním sa logicky domáha odstránenia právnej neistoty a mnohokrát na jedno rozhodnutie nadväzujú ďalšie kauzy a ak sa to nerieši, tak občan naozaj nemôže byť nadšený. Aj z tohto dôvodu kladieme dôraz na

právnu osvetu a právnu propagandu. Aby sme občanovi vysvetlili aktuálne otázky z oblasti práva alebo z oblasti pôsobnosti inštitúcie. Usilovali sme sa o to aj v tých prípadoch, v ktorých občan nemal pravdu. Aby pochopil súlad s právnym predpisom, s právnym poriadkom. Aj keď často sa stáva, že sú to práve inštitúcie, ktoré akoby nepoznali právny poriadok.

■ **Čo teda zlyháva v Slovenskej republike?**

Slušnosť, kultúrnosť a komunikácia medzi občanmi na patričnej úrovni. No a morálka.

■ **Na vašu kanceláriu sa zrejme obracajú ľudia, keď sú v koncoch. Aké je zloženie klientov, ktorí vás vyhľadávajú?**

Je pravda, že sa na nás obracajú občania v dosť kritických situáciách. Obyčajne ich listy sa začínajú slovami: „Obraciam sa na vás, pretože nikde som nenašiel pochopenie, nikde som nenašiel riešenie. Ste posledná inštitúcia, ktorá mi môže pomôcť.“ Občan nemusí celkom dobre poznať

rozsah pôsobnosti verejného ochranca práv, takže často sa na nás obracia aj v prípadoch, ktoré neriešime. Nepatria nám. Časť sťažovateľov sa dá presvedčiť a usmerniť. Ale jestvuje skupina občanov, ktorú nepresvedčí nikto. Vytvorili si utkvélú predstavu o svojej pravde a nič ich nepresvedčí o tom, že to, čo tvrdia, nie je v súlade so zákonom, s právnym poriadkom. To je tvrdý oriešok. V takom prípade musíme občana nielen presvedčať, ale aj dokumentovať mnohými právnymi predpismi a dokazovať, že nemá pravdu. No a tretiu skupinu tvoria občania s opodstatnenými podnetmi. Riešime ich vo vzťahu k orgánom verejnej správy.

■ **Ktoré sú to oblasti?**

Predovšetkým oblasť sociálneho zabezpečenia. V minulosti sme mali veľa problémov, pretože Sociálna poisťovňa nedodržiavala termín priznania dôchodkov. Ak bol dôchodok jediným zdrojom príjmu a občan ho nedostal načas, nemal východisko, len sa zadlžovať. Z jednej neriešenej situácie sa dostával do ďalšej. So-

ciálna poisťovňa jednoducho nerespektovala svoje vlastné predpisy, rýchlosť konania a čas, dokedy mala rozhodnúť. Ale musím povedať, že v poslednom čase sme sa dohodli s generálnym riaditeľom a už tieto problémy nie sú. Pravidelne sa informujeme, stretávame sa, takže táto spolupráca je na dobrej úrovni. Druhou oblasťou sú súdne príťahy. Zbytočné príťahy v súdnych konaniach. A aj keď po našich intervenciách súdy začínajú konať, predsa ešte stále sú dlhotrvajúce a nie také, akoby v zmysle filozofie zákona mali byť.

■ Prehrávame aj na Európskom súdnom dvore, takže to tiež niečo svedčí o našom súdnictve.

Presne tak, odrazom situácie sú aj rozhodnutia na súde pre ľudské práva, pretože ak už občan vyčerpá všetky možnosti podľa vnútroštátneho poriadku, tak sa obracia na súd v Štrasburgu. Dosť často prehrávame a prichádzame aj o značné finančné prostriedky.

■ S akými problémami sa najviac stretávate?

Sú to najmä zbytočné príťahy v súdnych konaniach a zbytočné príťahy iných orgánov verejnej správy. Či už samosprávy alebo štátnej správy. Aj keď celkovo môžeme hodnotiť spoluprácu s týmito inštitúciami ako veľmi korektnú, predsa sa ešte vyskytujú orgány v oblasti štátnej správy, ktoré musíme aj niekoľkokrát urgovať a žiadať o ich vyjadrenia. Niekedy ich dostávame až na tretíkrát, ale vždy ich dostaneme. Vybudovali sme si štatút rešpektovanej inštitúcie.

■ Ako sa pozeráte na problém, ktorý nastal po ostatných komunálnych voľbách, že máme aj negramotných starostov?

Na spoločnom zasadnutí viacerých inštitúcií vo Výbore NR SR pre verejnú správu som bol jedným z tých, čo navrhovali, aby v zákone o obecnom zriadení pri vymedzení pojmu starosta bola stanovená podmienka vzdelania. Je predsa neuvěřiteľné, aby človek, ktorý nemá žiadnu predstavu o riadení štátu, o štruktúre a o obehu kapitálu a finančných prostriedkoch, mohol zodpovedne riadiť obec. Každému človeku je jasné, že ten, kto chce vykonávať funkciu starostu, má mať určité vzdelanie, ktoré by mu dovoľovalo zodpovedne vykonávať činnosti vyplývajúce zo zákona a z iných právnych predpisov.

■ Nemala by sa priamo ústava odvolávať na úpravu tohto problému v nejakom zákone? Lebo podľa ústavy každý občan môže byť volený.

Nemyslím si, že to musí byť v ústave zakotvené.

■ Nie priamo v ústave, ale v ústave s odvolaním sa na zákon. Lebo dotknutí argumentujú práve ústavným právom byť volený.

To je možné, a preto zdôrazňujem, že to by malo byť v zákone o obecnom zriadení, kde sa hovorí o starostovi. Istý druh vzdelania by starosta mal mať. Lebo možno pochybovať o tom, či negramotný človek dokáže chápať zmysel svojho sľubu, svojej funkcie, no a neviem si predstaviť, že by vedel dobre hospodáriť so zverenými finančnými prostriedkami. Možno ani neporozumie niektorým časťami právneho poriadku, zákonov, noriem, ale aj samotným občanom. Veď i pre verejného ochrancu práv sú stanovené určité podmienky, rovnako pre funkciu prezidenta, tak prečo nie pre staro-

stov. Nie je protiústavné, ak nejaký právny predpis dopĺňa podmienky, lebo ústava nemôže byť podrobná. V ústave sú stanovené len základné princípy. Je to základný zákon, fundament právneho poriadku. Konkrétne podmienky špecifické pre nejakú oblasť sú upravené v konkrétnych právnych normách. Takže aj predpoklady pre výkon funkcie starostu by mali byť v zákone o obecnom zriadení.

■ Vráťme sa k vašej kancelárii. Akým spôsobom a v akých prípadoch sa na vás môžu občania obrátiť?

Ak sa občan domnieva, že sú porušené jeho základné práva a slobody, môže sa na nás obrátiť. Podčiarkujem - stačí domnienka. Môže to urobiť rozličným spôsobom - listom, faxom osobne, telefonicky, môže použiť elektronickú poštu a podobne. Toto je z hľadiska prostriedkov. Neexistuje žiadne časové obmedzenie na podávanie podnetov po nejakej udalosti, ktorá je predmetom podania. Každý podnet pridelujem príslušným pracovníkom podľa obsahu. Tí ho musia preskúmať, osobne navštíviť jednotlivé inštitúcie. Často vyžadujeme niekoľko stanovísk od viacerých inštitúcií. Keď zhromaždíme dostatok dôkazov, na ich základe komplexne vyhodnocujeme podnet, či došlo k porušeniu práv alebo nie.

■ S kým spolupracujete po odbornej stránke?

V prípade, že potrebujeme vysoko odborné stanoviská, tak sa obraciame na príslušné inštitúcie, na vysoké školy. Aj v súčasnosti sa v jednom špecifickom prípade kontaktujem s istou advokátskou kanceláriou, čo mi zákon dovoľuje. Hoci sme v inštitúcii zamestnaní zväčša právnici a neustále si zvyšujeme svoju kvalifikáciu, predsa nemáme personálne obsadené všetky špecifické odbory z oblasti verejného života. Napríklad ak ide o problém finančného charakteru, vyžiadame si stanovisko odborníka z finančnej sféry. Dokonca spolupracujeme aj s niektorými mimovládnyimi organizáciami, ale nie na konkrétnych prípadoch, ale z hľadiska získavania informácií a podobne. Lebo oni nepreberajú zodpovednosť a my zasa na nich nemáme dosah. Väčšinou si však vystačíme sami.

■ Koľko máte pracovníkov?

Právníkov, ktorí sa podieľajú na meritórnem riešení podnetov, je 20. A celkový počet je 38, z toho dve pracovníčky sú na materskej dovolenke, takže nie je to veľká inštitúcia.

■ Čo budete robiť po skončení funkčného obdobia?

Ponúk mám dosť, vyzerá to však tak, že preváža akademické prostredie, lebo to je ešte stále pekná práca. A myslím si, že by bola chyba nevyužiť skúsenosti, ktoré som nadobudol vo funkcii verejného ochrancu práv. Dnes aj ja vidím niektoré veci ináč než pred desiatimi rokmi. Mám možnosť pôsobiť v oblasti práva a nebolo by zle angažovať sa aj v ochrane základných práv a slobôd. Myslím si, že možnosti uplatnenia mám dosť široké, ale zatiaľ neviem, čo to bude konkrétne. Páči sa mi práca s ľuďmi, považujem ju za najkrajšiu, aj keď je tiež najťažšia. Myslím si, že by bola škoda prestať s ľuďmi komunikovať, nejako sa vzdialiť od tejto práce.

■ To sa asi ani nedá.

Na Slovensku sa všetko dá.

Úvaha, ako najväčšiu korupciu odhaľuje „nezavislý publicista“ Gorila pod Hríbovou Lampou

Ján SMOLEC - Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Môj známy, nazvime ho Našinec matičiar, si večer 19. januára tohto roku po celodennej vyčerpávajúcej, ale slabo zaplatenej práci sadal pred televíznu obrazovku s úmyslom konečne si oddýchnuť a zabudnúť na starosti dňa. Aj keď mal predplatených desiatky televíznych programov a prepínal ich hore-dole, obrazovka na neho chrlila zväčša bulvárne informácie, stupidné filmy a ešte stupidnejšie seriály. Po zhladnutí tohto informačno-kultúrneho galimatiášu, ba až hnusu, sa napokon vrátil k ponuke verejnoprávnej slovenskej televízie. O jej verejnoprávnosti už dlhšie pochyboval, lebo ju od roku 1998 opanoval vedenie, ktoré si predsavzalo vyzametať z obrazovky všetko národné, slovenské.

Kritika od národne orientovaných divákov sa odmieta zdôvodnením, že „národné záujmy“ to je „starina“, téma, ktorá bola pre Slovákov aktuálna v 19. storočí. Pravicovými politikmi dosadený riaditeľ STV urobil v Mlynskej doline podobnú kádrovú čistku, akú robili normalizátori po sovietskej okupácii v roku 1968. Na 28. poschodí zriadil provizórny „koncentračný tábor“, do ktorého nahnal s výpovedami všetkých národne orientovaných novinárov. Namiesto nich STV ovládli novinárski borci, ktorí pre vznik slovenskej štátnosti prstom nepohli, naopak, otvorene proti jej vzniku písali. Žiaľ, situácia sa dokonca vyvinula tak, že pronárodní politici, aj keď sa opäť dostali k moci, ani oni, ani im naklonení podnikatelia, proslovenskí mediá nepotrebovali a finančne nepodporovali. Smutné je, že doteraz počuť z úst niektorých pronárodných politikov, že noviny nepotrebojú.

Znevažovanie slovenskej histórie je v trende a pravicová politika sa intenzívne propaguje už nielen v ich „súkromných“ novinách, ale aj vo verejnoprávnej televízii. Za obrovské honoráre to v STV robí okrem iných aj publicista Štefan Hrib. Svoju antislovenskosť hrozivo preukázal, keď krátko po smrti básnika Milana Rúfusa vrcholne netecky znevážil a zneuctil jeho pamiatku. Našinec matičiar vtedy očakával, že ho z verejnoprávnej STV vyšmária. Dlho na ten okamih čakal. Dočkal sa ho až v minulých dňoch. Jeho politickú tendencnosť, neobjektívnosť a plytkú odbornú novinársku úroveň si konečne všimlo vedenie televízie a zastavilo vysielanie Hribovej relácie Pod lampou. Lenže „nezavislý publicista“ zúrivu protestoval. Mal aj prečo, stratil by predsa kšeft, ktorý mu týždenne prinášal nemalé peniaze. Zaktivizovali sa svetoobčania, a tak o pár dní sa na dvojke znovu objavil.

Pod lampu si pozval iniciátora odhalenia kauzy Gorila, kanadského novinára Toma Nicholsona pracujúceho na Slovensku (oženil sa so Slovenkou, terajšou štátnou tajomníčkou ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, ale údajne už s ňou nežije). Ďalej pozval Mareka Vagoviča, svojho podriadeného z týždenníka Týždeň (Hrib je jeho šéfredaktorom), šéfredaktora týždenníka Trend Gabriela Beera a českého novinára Janeka Kroupu.

■ PARTIA Z JEDNÉHO VRECA

Účastníci besedy zopakovali už uverejnené informácie o kauze. Spis Gorila vznikol pred piatimi rokmi. O to, že sa zachoval a uzrel svetlo sveta, sa postaral príslušník SIS. Na svoju česťnosť tvrdo doplatil, zo služby ho vyhodili.

Účastníci besedy znepokojene

konštatovali, že korupcia vládne na Slovensku vo veľkej miere, politici o nej vedia, ale nič na jej odstránenie nerobia.

Našinec matičiara trochu prekvapilo, že Hrib, Beer a Vagovič v kritike neobišli ani svojho dlhoročného politického miláčika Dzurindu. Za každú cenu chceli do kauzy vmontovať aj Fica. Najradšej by ho priravnali k Malchárkovi, ktorý vraj neváhal zobrať nevidaný úplatok 300 miliónov korún a dokonca aj prepychovú vilu mu postavili grátis. Moderátorovi Hribovi zakotvila na tvári grimasa spokojnosti. Výrazne sa mu však zmenila do nespokojného napätia, keď sa český novinár Hriba a vychválených investigatívnych novinárov spýtal, prečo o tom nepísali skôr, keď o zázname toľký čas vedeli? O spise Gorila vedeli aj Dzurinda, Mikloš, Lipšic a celá plejáda pravicových politikov, ale aj Pod lampou prítomný najväčší reprezentant novinárskej pravdy – moderátor Hrib. O spise Gorila a korupcii pravicových politikov už dlho, ba až predtým vedeli aj besedujúci novinári Vagovič (Týždeň) a Beer (Trend). Nemohli to uverejniť, pretože sa to vraj overovalo. Celé roky sa v ich redakciách hľadala cesta a spôsob ako to uverejniť. Cesta sa nenašla, lebo vraj okrem iného neexistovali zvukové záznamy. Celkom dobre po slovensky hovoriaci kanadský novinár Nicholson vtedy pracoval v najvyššom denníku SME. Spis získal od príslušníka slovenskej tajnej služby. Keď o tom chcel napísať, šéfredaktor mu to zakázal. Zlakol sa vraj Penty. Nicholsona v SME dokonca obviňovali zo spolupráce so SIS-kou (!). Preto redakciu opustil.

■ MEDIÁLNA SERVILNOSŤ

Denníku SME údajne chýbala novinárska odvaha odhaliť neslýchanú korupciu preto, lebo v nej boli namočení politici, ktorých v boji proti Mečiarovi oddane podporovali. O tomto sa však pod Hríbovou Lampou nehovorilo. Na naivné, nepresvedčivé, trápne argumenty či výhovorky besedujúcich hribovcov český novinár reagoval informáciou, že v Čechách novinárske overovanie tiež trvá dlhšie, ale nie niekoľko rokov. Doslova povedal:

„Ja to nechápem, prečo to u vás vyšlo až teraz?“

Našinec matičiar pred televízorom čakal, že osobitne Hrib, ale aj Beer s Vagovičom vyronia aspoň slzu ľútosti nad svojou novinárskou ľarbovosťou. Skúsene manipulátor besedy však razantne obrátil kormidlo diskusie a so zúrivou grimasou vykrikoval: „A čo je to za štát, keď nekoná? Kde to zijeme? To má riešiť štát!“

Český novinár mu opätovne pripomenul základnú novinársku povin-

nosť. Novinár nemá problém korupcie riešiť, ale naň upozorniť. Aj keď nie sú fakty stopercentne overené, v náznakoch, inotajoch sa dá na ne upriamiť pozornosť.

„Tak robia iba dobrí, kvalitní a čestní novinári,“ zahundral pred televízorom Našinec-matičiar.“

„Krčah sa rozbil, môžete o tom písať,“ radil český žurnalista.

Publicisti Hrib, Vagovič, Beer o spise zbabelo mlčali. Neisto sľúbili, že odteraz budú prípad sledovať. Nicholson chce vydať knihu, ale zároveň vyslovil obavu, že ho Penta zažaluje. Hrib sebavedomo tiež prisľúbil, že bude pozorne sledovať, ako politici a polícia kauzu Gorila vyriešia. Divákovi ohúrili sľubom, že o rok sa účastníci besedy Pod lampou opäť stretnú a zhodnotia, ako sa prípad vyriešil. Vyzeralo to, akoby Hrib už verejnoprávnu STV vlastnil. Veď taký sľub môže vysloviť iba riaditeľka STV a nie jej externý spolupracovník. Našinec matičiar odchádzal od televíznej relácie sklamaný. Jej hlavní aktéri okrem Nicholsona a českého novinára nemali ani právo kauzu Gorila hodnotiť, lebo k jej odhaleniu ani štipku neprispeli, naopak, z rozličných príčin ju možno utúlavali. Mlčali, hoci vedeli, že ide o najväčšiu korupciu na Slovensku a možno aj v Európe.

■ IGNORUJÚ MATICU

RTVS v minulých dňoch degradovala svoju objektivnosť a verejnoprávnosť aj ignorovaním podujatia Okružlý stôl slovenskej inteligencie, ktorý organizovala Matica slovenská. Matica je zo zákona tiež verejnoprávnou inštitúciou rovnako ako RTVS (Rozhlas a televízia Slovenska). Na stretnutí sa v historickej budove Národnej rady na Župnom námestí v Bratislave zúčastnilo skoro dvesto popredných osobností na čele s predstaviteľmi cirkvi, arcibiskupom, biskupom, rektorom Katolíckej univerzity, profesormi univerzít. Za okružlý stôl prišiel i predstaviteľ samosprávneho kraja, úspešní manažéri, tvorcovia hospodárskej stratégie a ďalší poprední činitelia slovenskej inteligencie. Treba zdôrazniť, že na podujatie Matica zámerne nepozvala predstaviteľov politických strán. Hoci RTVS organizátori zaslali pozvánku, v jej sídle v Mlynskej doline nepovažovali za potrebné poslať na podujatie spravodajský štáb. Odignorovali matičné podujatie a neinformovali o tom verejnosť. Keď sa v Bratislave zídu siedmi odporcovia slovenskej štátnosti, hneď za nimi letí televízny štáb. Televízna rada by si to mala všimnúť a čo najskôr obnoviť jej verejnoprávnosť.

Našinec matičiar odchádzal od televízora tiež s veľkou dávkou skepticizmu. V hlave mu vírilí myšlienky. O kauze vedeli politici, novinári, prokurátori, príslušníci SIS – tajnej služby, a nikto nemal odvahu riskovať a prispieť k tomu, aby pravda o obrovskej korupcii vyšla na povrch. Neverí, že sa kauza Gorila úplne odhalí a vinníci budú spravodlivo potrestaní. Opäť sa to zatutlá. Pokiaľ budú médiá v rukách zahraničných a protislovensky orientovaných podnikateľov, tak sa výrazných zmien nedočkáme. Preto musia národne orientovaní politici, národne orientovaní podnikatelia, národne orientovaná inteligencia spolu s Maticou slovenskou robiť všetko pre to, aby čo najskôr vznikol denník obhajujúci národné záujmy. Keby na Slovensku existoval takýto denník, kauza Gorila by bola dávno odhalená.

Blahobyť postupuje

Inflácia sa v súčasnosti blíži k piatim percentám. Za euro si môžeme kúpiť stále menej a menej. A výrobcovia vymýšľajú ďalšie triky ako nás ošmeknúť. Spoliehajú sa, že občan je ovca, ktorá sa nechá dojsť. Akoby náhodou sa pod akýmsi pláštikom „ekológie“ z pultov predajní strácajú šesťkilogramové balenia pracích práškov. Vraj tie menej kilogramové majú taký istý účinok a posúžia na taký istý počet praní ako ich objemnejší predchodcovia. Kto však doma kontroluje, či sype do dávkovača práčky 9 alebo 10 dekagramov prášku? A aký je cenový rozdiel medzi „ekologickejším“ a väčším balením? Takmer nijaký.

Pamätám si na vynikajúci jogurt v štvrtlitrovej fľaške. Za korunu tridsať. Mal z dnešného pohľadu niekoľko nedostatkov. Prvým a hlavným bolo, že sa vyrábal za socializmu. Druhým, že nebol popísaný blahodarnými účinkami na žalúdok, črevá či konečník, balenie nedeklarovalo obsah nejakých tých „bifidus“ a ešte bohviečoho a napokon – bol v skle, teda v balení, ktoré „gazdinkám pôsobilo pri nákupe ťažkosť“. Dnešné jogurty mali donedávna asi 150 mililitrov, balené boli v praskajúcom plaste s neustále sa prederavujúcim viečkom. Boli a doteraz sú z akej-si neidentifikovateľnej pudingovej škrobovej hmoty, zato nám však ochráni zdravie hádam aj po smrti. Lenže – zrazu sa cvrkli na 135-mililitrové. Nevšimli ste si? Vaša chyba. My áno! Cena sa však podľa očakávania nescvrkla, zostala pôvodná.

Nejde len o jogurty. Z dvadsiatky cigariet (autor je nefajčiar) je teraz devätnásť za viac peňazí, z čokoládovej tyčinky je 5 gramov dolu, cena však zostala, rožky sú kratšie a drahšie, chlieb ešte nedávno kilogramový má 900 gramov. Za nezmenenú cenu. Už len aby z litra benzínu, ktorý zaznamená počítadlo výdajného stojanu, vtiaklo do nádrže auta iba 9 decilitrov. Ten, kto poberá pravidelnú mzdu a má to šťastie, že ešte prácu má, pravdepodobne už zabudol, kedy mu ju šéfovia naposledy zvýšili. Sociálne dávky sa znižujú, napopak platby za sociálne služby rastú. A to, že meter nie je meter, liter prestal byť litrom a kilogram už dávno nie je kilogram, si od samého blaha nevšímame.

Ján ČERNÝ
Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Spomienka na 22. výročie amnestie prezidenta ČSSR z 1. januára 1990 Václav Havel – legenda či ďalší falošný mýtus?

František BEDNÁR – Foto: archív autora

K nedávnej smrti Václava Havla som sa nechcel vyjadrovať v období jeho pohrebu, pokiaľ mi nezatelefonoval istý redaktor z denníka SME. Chcel vedieť podrobnosti o okolnostiach Havlovej amnestie z 1. januára 1990. Vtedy ma väznili v Leopoldove na oddelení Hlava I. pre tzv. trestné činy proti republike. Redaktorovi SME, ktorý si s mojim súhlasom rozhovor nahrával, som povedal približne to isté, čo tu uvádzam, aj s podrobnosťami a autentickými dokumentmi v týchto riadkoch. Ako sa dalo očakávať, tak ako z Havla vyrobili isté kruhy legendu už počas jeho života, rovnako im na vyrobienie falošného mýtu poslúžila aj jeho smrť, a preto ma vôbec neprekvapilo, že v článku Dosah Havlovej amnestie sa nedá presne určiť, denník SME neuverejnil ani slovo z toho, čo som v spomínanom rozhovore uviedol.

K 1. januáru 1990 si v bývalom Československu odpykávalo tresty niekoľko desiatok odsúdených za tzv. trestné činy proti republike podľa Hlavy I. Išlo o zväčša vykonštruované alebo pochybne zdôvodnené trestné činy vyzvedačstva, neúspešné pokusy o nedovolené opustenie republiky s bránim rukojemníkov kvalifikované ako teror, individuálne útoky proti funkcionárom KSČ, trestné činy rozvracania republiky alebo rôznu kombináciu týchto a podobných činov tzv. protisocialistického konania.

■ PRAVDA O AMNESTII

Väzni odsúdení za politické delikty, ktorí dostali najvyššie tresty, boli vo výkone trestu na Slovensku v Leopoldove v III. nápravno-výchovej skupine (NVS) a v Českej republike vo Valdiciach a Mírove. Odsúdení na nižšie tresty – v II. NVS boli vo väznici v Ilave. Po 17. novembri 1989 sme s obrovskou nádejou a plní radostných očakávaní začali myslieť opäť na slobodu a verili sme, že bývalý politický väzeň Václav Havel nás nesklame a udelí ako prvým amnestiu nám. Keď protestujúci občania dosiahli, aby na slobodu prepustili tzv. bratislavskú päťku a Jána Čarnogurského, toto presvedčenie sa v nás ešte umocnilo. Krátko po novembrových udalostiach oddelenie Hlava I. zrušili a nás – politických väzňov – rozhádzali medzi kriminálnikov po všetkých oddeleniach v leopoldovskej väznici. Pochopili sme hneď, že tento podraz zo strany moci neveští nič dobré. Prvého januára 1990 sme sa dozvedeli, že prezident Václav Havel nám odsúdeným podľa Hlavy I. skrátil tresty o jeden rok! To znamenalo, že vo väzení sme mali sedieť ešte dlhé roky a nikto z nás na slobodu nepôjde! Osobne som túto amnestiu odmietol listom, ktorý som odoslal ministerstvu spravodlivosti.

Vtedy sa nám natískala otázka: Vedeli kompetentní a Václav Havel, že vo väzniciach sú ešte politickí väzni? Určite áno! V decembri 1989 začali väzni v Leopoldove protestnú hladovku a v súvislosti s ňou sa na krátke prerušenie trestu dostali von z väznice dvaja z nás, ktorí sa stretli s predstaviteľmi Verejnosti proti násiliu (VPN) a novinármi. Medzi nimi bol ako hovorca politických väzňov dnes už nebohý slovenský horolezec Pavel Pochylý, ktorý im odovzdal spisové značky rozsudkov odsúdených podľa Hlavy I. Dnes už je zrejme, že neudelenie individuálnej amnestie odsúdeným za tzv. prvohlavové trestné činy bolo ovplyvnené spolupracovníkmi a agentmi ŠtB v štruktúrach Občanského fóra (OF) a VPN. V kontexte s týmto zámerom začiatkom roku 1990 Ján Čarnogurský a vtedajší generálny prokurátor oficiálne vyhlasovali, že politickí väzni už vo väzniciach nie sú. Amnestia udelená V. Havlom bola nielen zradou na odsúdených za protištátné trestné činy, vo väčšine prípadov politicky motivované, ale bola aj zjavnou sabotážou a ohrozením bezpečnosti občanov,

k čomu došlo prepustením 24 tisíc väzňov na slobodu.

■ NEOČAKÁVANÝ POSTUP

Nikto z nás takýto postup neočakával. Všetci sme verili, že V. Havel udelí ako prvým individuálnu amnestiu odsúdeným za politicky motivované trestné činy a väzňom odsúdeným za kriminálne trestné činy udelí amnestiu, podľa ktorej sa skrátia zostatky trestov u menej závažných trestných činov o polovicu a pri závažných trestných činoch o tretinu a zvyšky trestov menšie ako jeden rok by sa amnestovali bez rozdielu. Takto by opúšťali väzni väznice priebežne a nie hromadne. Paradoxne takýto rozsah amnestie očakávali aj dozorcovia, ktorí s nami o tom hovorili.

Pre denník SME som v rozhovore z 18. 12. 2011 uviedol, že môj dnes už nebohý strýko Mgr. Karol Paluch – člen Solidarity od roku 1980, prezident nadácie Cor Aegrum a priateľ Adama Michnika z poľskej Solidarity – intervenoval u Václava Havla listom z 23. apríla 1990, ktorý uverejňujem ako autentický dokument. Václav Havel na tento list ani neodpovedal. Rovnako ignoroval osobnú intervenciu Adama Michnika, vydavateľa Gazety Wyborczej, ktorý ho osobne požiadal o udelenie milosti.

„Ctihodný Pán prezident Českej a Slovenskej federatívnej republiky Václav Havel.

Vo Vašom novoročnom prejave nezabudli ste, Pán prezident, aj na väzňov, uvádzajúc medzi nimi, že v Československu je veľa väzňov odpykávajúcich tresty za spáchané činy, ktorí však pocítili na vlastnej koži úpadok justície, a teraz musia žiť vo väzeniach, ktoré miesto toho, aby prebúdžali v nich to, čo je najlepšie v človeku, ničia väzňov psychicky a fyzicky. Zároveň obrátili ste sa na väzňov, aby pochopili, že 40 rokov neprímeraného súdania nijako sa nemôže preškrtnúť zo dňa na deň. Myslím, že mali ste na zreteli predovšetkým politických väzňov, keďže ste povedal predtým v prejave, že prenasledovaní boli tí, ktorí sa postavili proti totalitnej štátnej moci i tí, ktorí sa rozhodli prosto byť sebou. K takým väzňom patrí syn mojej sestry, ktorá žije v Poprade, František Bednár, nar. 15. 2.1957, t. č. vo väzení v Ružomberku, kde bol premiestnený v prvej polovici januára 1990 z NVÚ Leopoldov....“

■ IGNORANCIA A NEÚCTA

Celej našej rodiny na Slovensku, rodín v Poľsku a USA sa obzvlášť nemilo dotklo, že V. Havel už ako prezident nepovažoval za potrebné odpovedať na list mimoriadne vzácneho a skromného človeka, akým bol Karol Paluch, ktorý v 60. rokoch prekonal závažnú operáciu srdca v nevyhovujúcej a zastaranej nemocnici v Krakove. Chirurgom, ktorí ho operovali, vtedy sľúbili, že urobí všetko pre to, aby im postavili novú a modernú kardiologickú

Návšteva Sv. Otca Jána Pavla II. v Krakove 9. 6. 1997 a posvätenie kliniky.

nemocnicu. Nikto mu vtedy neveril. On to nezištno dokázal a spolu s kardinálom Macharským, vtedajším krakovským arcibiskupom, a profesorom Działkowiakom založili Nadáciu Cor Aegrum, ktorá získavala finančné prostriedky po celom svete. Deviateho júna 1997 sám pápež, nebohý Ján Pavol II., v Krakove vysvätili novootvorené oddelenie Kardiologického inštitútu, v ktorom sa dnes uskutočňujú desiatky transplantácií srdca.

V apríli 1990 po leopoldovskej vzbure objavili redaktori STV vo väznici za údajné vyzvedačstvo odsúdeného novinára Mariána Dudinského, ktorý bol prepustený podmenečne ako zločinec. Pri jeho prvej tlačovej konferencii s novinármi ho sám Fedor Gál upozorňoval, aby „nejatril staré rany“ a nespomínal mená sudcov a vyšetrovateľov jeho prípadu. Svoju anabázu opísal tento, dnes už nebohý novinár v Knihe Knotrou mi bola ŠtB.

Dňa 23. apríla 1990 bol prijatý Zákon o súdnej rehabilitácii č. 119/90 Zb. Napriek tomu som sa na slobodu dostal až po nátlakovej akcii mojich zúfalých rodičov, ktorí 22. júla 1990 listom oznámili Kancelárii prezidenta republiky a iným inštitúciám, že ak nebudem prepustený do 1. 9. 1990, začnú protestnú hladovku na Václavskom námestí v Prahe. Na slobodu som sa dostal 15. augusta 1990 zrušením rozsudku z roku 1984 Krajským súdom v Košiciach podľa zákona o súdnej rehabilitácii č. 119/90 Zb.

■ ABSURDNÝ DRAMATIK

Popri enormnom náraste trestnej činnosti páchanej prepustenými väzňami, ohrození bezpečnosti a životov občanov rozmáhal sa aj pocit sklamaní a frustrácie z tzv. zamatovej revolúcie. Odsúdení podľa Hlavy I. ako prví už v roku 1990 zistili, že 17. november nebol žiadnou revolúciou, ale dohodou o odovzdaní moci za vopred stanovených podmienok a zabezpečenia beztrestnosti pre komunistov a príslušníkov ŠtB, ktorí okamžite dostali päťmesačné odstupné, zatiaľ čo rehabilitácie ich obetí sa ani nezačali. Do tohto scenára nežnej revolúcie sa skutoční odporcovia komunizmu nehodili. Recidivisti, ktorým rovnako, ako aj nám skrátili tresty o jeden rok, vzápätí podpálili leopoldovskú väznicu pri vzbure, ktorú potlačili paradoxne tie isté červené

barety, ktoré nasadil bývalý šéf ŠtB Alojz Lorenc na zásah proti študentom na Národnej tŕidě. V roku 2008 v rozhovore pre denník SME Ján Budaj priznal, že Havel robil tajné dohody s komunistami, čo už dávno predtým uverejnil kanadsko-český mesačník Svědomí v článku Tajné dohody Hegenbart – Havel.

Absurdný dramatik nám zanechal absurdnú dobu, v ktorej sa z komunistov stali kapitalisti, ktorí mali ako prví základný kapitál na rozbeh podnikania. Máme aj tzv. zákon o protikomunistickom odboji a paradoxne máme aj komunistickú stranu, ktorej činnosť nebola v bývalom Československu zakázaná a jej majetok nebol nikdy vrátený občanom. Návrh pražského mestského prokurátora JUDr. Tomáša Sokola o zákaze KSČ, ktorú označil ako zodpovednú za spáchané zločiny a prirovnal ich k zločinom fašizmu, OF a VPN odmietli. Odôvodnenie tohto návrhu poukazovalo na skutočnosť, že nacisti rasovou ideológiou rozpúťali svetovú vojnu a likvidovali príslušníkov iných národov, pričom komunisti, ktorí majú na svedomí oveľa viac obetí, svojou triednou ideológiou likvidovali príslušníkov vlastného národa a dnes za to nenesú žiadnu zodpovednosť.

Ak niekto povie, že je antifašista, všetci ho oslavujú. Ak však povie, že je antikomunista, je na posmech. Bývalí agenti a spolupracovníci ŠtB sú ekonomickými vzormi pre mladých a hrdinami dnešnej konzumnej doby. Na Slovensku sa skoro všetky kádrové rezervy Komunistickej strany Slovenska (KSS) pretransformovali na sociálnych demokratov a večnú lásku k Sovietskemu zväzu vymenili za večnú lásku k Európskej únii. V jednom mali pravdu. V roku 1989 kričali: „My nie sme ako oni!“ Nie sú – sú možno oveľa horší.

Za 22 rokov tu po nich ostali sprofanované a zdiskreditované ideály slobody a demokracie, vyše 7 tisíc obetí sociálnych samovrážd, bezdomovci zomierajúci v mraze na uliciach, matky, ktoré v zúfalstve skáču z okien, a miliardy rozkradeného štátneho majetku. Z politiky vytvorili profesiu s podobou, v ktorej môžu bezrestne a chránení imunitou priamo schvaľovať také zákony, pri ktorých je zločin právne nepostihnuteľný.

Autor je členom Svetového združenia čl. politických väzňov

Zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska sa rozrastá Nové zápisy v zlatej knihe kultúry

Text a foto: Marek DANKO

Vznik historicky prvého Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska oslávila koncom decembra odborná i laická verejnosť prvými zápsmi. Cti zaradiť sa medzi jedinečné kultúrne fenomény našej vlasti sa dostalo Terchovskej muzike, Radvanskému jarmoku, starým banickým tradíciami špaňodolinských baníkov, ale aj zvonárom. Vo výstavnej sieni ministerstva kultúry sa to hmýrilo krojovanými devami, muzikantmi s tradičnými terchovskými nástrojmi, ale aj baníkmi v tradičných uniformách, ktoré pamätajú ešte zlatý vek slovenských zlatých, strieborných či medených baní. Úplne na začiatku však bola fujara.

Členovia banického bratstva preberajú osvedčenie o zápise.

Jedinečný pastiersky hudobný nástroj fujara a hudba, ktorou stisne za srdce takmer každého našinca, je už zapísaná v Zozna-

me nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Do slovenského reprezentatívneho zoznamu ju zapísali na prvé miesto azda

preto, aby privítala „nové prírastky“. Tie sa teraz môžu uchádzať o zápis do celosvetového zoznamu a veru ambície na to majú.

■ NIE JE JARMOK AKO JARMOK

Jarmokom sa na Slovensku môže popýšiť nejedno mesto, mestečko ba aj dedina. No máktoré z našich miest a obcí sa môže pochváliť takou tradíciou ako niekdajšia Radvaň, dnes súčasť Banskej Bystrice. Právo na konanie svojho jarmoku získala Radvaň v roku 1655. Jarmok býval v deň narodenia Panny Márie a bol púťou i prezentáciou množstva rôznych remeselníkov. Dávno sa stal najpopulárnejším a najväčším v banskobystričskom okolí. V posledných rokoch naň chodia desaťtisíce návštevníkov a aj keď prežil nepriazeň bývalého režimu a v súčasnosti zasa tlaky komercializácie, stále to zdravé jadro jarmočníkov a jarmočných návštevníkov pretrvávajú. Držiteli osvedčenia zápisu sú mesto Banská Bystrica a jeho PKO.

■ AUŠUSNÍCKE SLUŽBY

Pod týmto tak trochu záhadným termínom sa skrýva jedna zo stredovekých tradícií, úzko súvisiaca so slávou slovenských banských miest, ktoré boli pred objavením Ameriky nielen doslova pokladnicou vtedajšieho Uhorska, ale i celej Európy. Aušusníci sú členovia banického bratstva Herrengrund v obci Špania Dolina. Majú svoje uniformy, v ktorých zachovávajú rituálne obrady pri banických slávnostiach, omšiach či svadbách a pohreboch. Banické bratstvo pochádza z roku 1519, v súčasnosti má 54 členov. Podpredseda Štiavnicko-špaňodolinského banského spolku, spisovateľ a kunsthistorik Milan Augustín nám povedal: „Banické tradície sú pevnou súčasťou historickej pamäti tohto národa. V búrlivom prúde dejinných udalostí najmä od polovice dvadsiateho storočia boli často zásahom „zhora“ potláčané, keďže ich neoddeliteľnou časťou bola kresťanská tradícia a viera slovenského národa. To, že sa zachovali, je malý zázrak a ja verím, že je to svetielko nádeje pre možné znovuoživenie slávy slovenského baníctva.“

■ MUZIKA Z TERCHOVEJ

Nielen milovníkom folklóru, ale aj náhodným návštevníkom bársakého koncertu ľudovej hudby, a nemusí ísť práve o sviatok slovenského folklóru vo Východnej, zaručene rozihrajú žilky terchovskí muzikanti. V zdôvodnení, prečo sa akurát ľudovej hudbe práve z tohto regiónu dostalo tej cti, že je prvá zapísaná do Reprezentatívnej knihy nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, stojí nasledovne: Terchovská

muzika je tradičná ľudová hudba terchovskej komunity špecifická vokálno-inštrumentálnym prejavom. Ten je spojený s ľudovým tancom terchovská krútená i s vlastným hudobným štýlom a interpretmi. Osvedčenie získala obec Terchová. Je viac než pravdepodobné, že ďalšie jedinečné hudobné prejavy z našich rázovitých regiónov budú čoskoro Terchovčanov nasledovať.

■ RUČNÉ ŤAHANIE ZVONOV

U niektorých účastníkov slávnostného zápisu tento kultúrny fenomén vyvolal azda aj trochu údiv či rozpaky. Najmä dnes, keď je už rešpektovaná funkcia zvonára takmer na vymretie, a zvony k tomu, aby vydali velebný hlas, rozhybe obyčajne elektrina. No ručné ťhanie zvonov ešte kde-tu pretrvávajú a ako osobitý fenomén ľudovej kultúry ostáva v niektorých obciach sprievodcom každodenného života. Oznamuje služby Božie v kostoloch, rôzne udalosti či dôležité návštevy. Žiadosť o zápis spracoval historik kampanológ Juraj Gembický z Pamiatkového úradu SR, ktorý je aj držiteľom osvedčenia.

Kultúrne dedičstvo vo svojej nehmotnej, takpovediac duchovnej podobe má teda svoju „zlatú knihu“. Nielenže nám pripomína, na čo by sme mali byť na Slovensku právom hrdí, ale doslova vyzýva aj ďalších zapálených historikov, folkloristov či nadšencov pre miestne a regionálne jedinečnosti, aby sa rozhybali a pridali ďalší kameňok do velebnej mozaiky, ktorej sa hovorí aj duchovno-kultúrny rozmer národa.

Práca, ktorá vydá za jeden ústav

M. Vároš: Osudy umeleckých diel a ich tvorcov, Matica slovenská, 2011

Konštatovanie z titulu som nevymyslel, to len parafrázujem významného slovenského znalca výtvarného umenia Dr. Antona Blahu v esejí o predchádzajúcom dvojzväzkovom diele M. Vároša Stratené slovenské poklady. Na to, aby vznikla takáto masívna práca plná objavných skutočností a presných údajov o dielach neuveriteľnej hodnoty, ktoré sa odcudzili a sú dnes kdesi inde vo svete (najmä u susedov), musel by jeden vedecký ústav pracovať niekoľko rokov – a Vároš to urobil sám, približne tak to pred pár rokmi napísal A. Blaha v Literárnom týždenníku.

To bola reč o prvých dvoch knihách veľkej pentalógie, ktorou chce Dr. M. Vároš korunovať svoje košaté literárne dielo. Na svete je však už tretia stálica súhvezdia – Osudy umeleckých diel a ich tvorcov, s podtitulom Slováci a slovenské realie v dotykoch s európskym maliarstvom, svetoznámymi múzeami a galériami. Je to nielen objemná veľkoformátová 320-stranová kniha obsahujúca takmer 700 plnofareb-

ných reprodukcí, čiernobielych dobových ilustrácií a faksimilií, nie je to len krásny a hodnotný dar, ktorý poteší každého bibliofila, ale je to predovšetkým kniha plná objavov a dramatických stvárnení niekedy až neskutočných „osudov umeleckých diel a ich tvorcov“, ako napovedá titul knihy, najmä v reláciách so Slovenskom a Slovákmi, a ako autor hovorí v podtitule.

Skúsme obsah charakterizovať

KNiha TÝŽDŇA

niekoľkými epizódami z mnohých, ktoré kniha objavila pod nánosmi čias. Všetky diela slovenského maliara Karola Marka sú v cudzine. Roku 2007 sa dostalo iba jedno z nich do Slovenskej národnej galérie v Brazílii – stopäťdesiat rokov po maliarovej smrti. Karol Libay, rodák z Banskej Bystrice, bol jedným z prvých zobrazovateľov starých pamiatok v Egypte, vo svete za to získal veľa ocenení, naše encyklopédie ho ani neuvádzajú. Zo štátnych múzeí a z galérií brali súdruhovia vzácne diela slovenských výtvarných umelcov

a darovali ich Husákovi, Biľakovi, Lenártovi a podobne k narodeninám. Najväčší uhorský zberateľ gróf Ján Pálfi vlastnil v Bojníckom zámku, v bratislavskom paláci a inde bohatstvo umeleckých diel. V testamente 178 takýchto skvostov poručil Múzeu výtvarných umení v Budapešti...

Za dielo Stratené slovenské poklady 1. – 2. získal autor rad vysokých ocenení (Hlavnú cenu Literárneho fondu, cenu Ministerstva kultúry SR, Hlavnú cenu E. E. Kíschy, Cenu Klubu spisovateľov literatúry faktu a istotne obe knihy prispeli aj k tomu, že mu prezident SR udelil Rad Ľudovíta Štúra). A to projektovaná pentalógia začala len vychádzať, pričom sa mi vidí, že autor má chuť ju rozšíriť na šesťzväzkové dielo. Milan Vároš, ktorý má za sebou skvelé mladé roky v niekdajšom priebojnom denníku Smena, dvadsaťročnú nútenú odmlku počas tzv. normalizácie a pätnásť diel literatúry faktu vydaných doma i vo svete, si nielen spoločenské uznanie, ale predovšetkým záujem slovenského čitateľa plným právom zasluhuje.

Treba dodať, že nová kniha M. Vároša patrí k pýche vydavateľstva Matice slovenskej a je svedectvom vynikajúcej úrovne martinskej Neografie.

Ján ČOMAJ

Jubileum šarmantnej herečky

Eva Mária Chalupová, dlhoročná členka Činohry SND, sa narodila 29. januára 1942 v Turčianskom Svätom Martine a zrejme jej múzy po dohode so sudičkami dali do vienka dar s umeleckým majstrovstvom a prislovečnou noblesou stvárňovať charakterové úlohy na doskách, ktoré znamenajú svet, ale aj vo filme a v televízii. V súčasnosti si ju diváci môžu na javisku našej prvej scény pozrieť v komédiách Georgesa Feydeaua Chrobák v hlave a Tak sa na mňa pripíla.

Cesta budúcej herečky stálice do diváckych srdc viedla cez balet. Po absolvovaní štúdia baletu na Konzervatóriu v Bratislave vyštudovala herectvo na VŠMU a zakotvila v Poetickom súbore Novej scény. Po siedmich rokoch strávených v tomto inšpiratívnom kolektíve dostala ponuku z Činohry SND, a tak je od roku 1978 oporou divadla s hrdým prídcomkom

Národné. Jej cestu za umením podnietilo aj rodinné prostredie. Narodila sa v Turčianskom Svätom Martine, no starý otec Gustáv Korbel pochádzal z neďalekej Bystričky, kde vyrastala aj budúca herečka. Stará mama, rodená Petrovičová, bola zasa treťoro-

MEDAILÓN

denou dcérou zemana Jána Petroviča z Mošoviec. „Bolo nás päť detí a v Bystričke sme prežili naozaj krásne detstvo – mamička hrávala na klavír, otecko na husliach, v salónoch v našom dome sa hrávali karty, žilo sa tam spoločenským životom,“ rozpráva Eva Mária Chalupová. Mladú herečku rýchlo objavili aj filmári. V jej filmografii nájdeme snímky ako Polnočná omša (1962), Tvár v okne (1963), Tango pre medveďa (1967), Stratená dolina (1976), Mŕtvi učia živých (1983), Suzanne (1996), Povstanie (2001), Quartetto (2002) a ďalšie. Okrem týchto filmov stvárnila veľa výrazných postáv v televíznych projektoch a nikdy nezabudla ani na svoju doživotnú lásku – recitovanie poézie. Eva Mária Chalupová, herečka a recitátorka, sa v týchto dňoch dožíva krásneho jubilea 70 rokov. (mab)

Nové rozprávky (a udania) III. - Ako kravičku Kultúru dojili

Kde bolo, tam sa zbehli, žila raz v kráľovstve pod Tatrami kravička Kultúra. Nažívala v spoločnom chlieviku s českou kolegyňou Stračenou, prežúvala marxisticko-leninskú literatúru a dávala mliečko. Jej gazda, ktorý bohvie prečo miloval kosák a kladivo, jej dával pravidelne žrať a dozeral na to, aby si po mliečko chodili len tí chasnici, ktorí mali kladný vzťah k spomínanému robotníckemu a roľníckemu náradiu. Takto to bežalo tuším štyridsať rokov. Potom dostala kravička Kultúra nového gazdu v nežnom revolučnom svetre, aj keď zlé jazyky hovorili, že má pod nim

eštebácku kacabajku. Teraz už mladenci a devy, ktorí sa pred stajňou stavali do radu na mliečko, nemuseli zaspievať povinnú koledu o kosáku a kladive, aby im gazda črpal do hrnčeka nejaké to mliečko, ktorému sa začalo hovoriť dotácia. Spočiatku to vyzeralo viac než dobre. Prišiel filmár búrlivák, v ktorého filmoch bolo viac kože holej ako oblečenej, a mohol si potiahnuť z vemena. Ušlo sa aj zadumanému básnikovi, výtvarníkovi, ktorý maloval vlastné sny, aj spevákom, ktorí svojimi hlasmi sťahovali z nebies galaxie. No pribúdali ďalší mlieka chytiví záujemcovia. Vy-

davateľ, ktorý sa rozhodol vydávať koktania ukrivdených, organizátorka tanečných kurzov pre padlé vily či impresário blšieho cirkusu. Posledný menovaný žiadal osobitne veľký prídok mlieka, keďže najprv chcel nalákať celý rákoš mačiek, a potom

HUMORESKA

z nich blychy do svojho cirkusu naložiť. Kravička Kultúra sa na ten tanec okolo seba len pozerala veľkými smutnými kravskými očami, ktoré sa označujú tiež za múdre. Čo ju najviac vyvádžalo z miery, bolo neustá-

le striedanie sa gazdov. Raz to bol bonviván s fľašou vinka vo vrecku kabáta, vzápätí mrzutý úradník, ktorý všetko len na peniaze prerátaval a aj dvere z maštale by najradšej predal, ba našiel sa aj usmievať deduško, ktorý sa však len pred stajňou pretľčal a na kravičku v podstate kašlal. Všetci však mali jedno spoločné. Keď prišiel čas dojenia, púšťali ku kravičke na pôdoj najprv tých svojich pajtášov. A tak sa často stávalo, že keď nejaký dobrý človek prišiel po mliečko, jednoducho sa na neho nedostalo a keď náhodou zašomral, tí s bielymi fúzami od mlieka

sa hneď do neho pustili. Ba čo viac, tí mliekom nacecaní začali rozmýšľať nad tým, ako by mohli gazdu od kravičky vymeniť. Jedni preto, že sa im dosť ťučivo nepozdávali, druhí preto, že sa im jednoducho máliło, čo im do kanvičky nalial. Aj sa strkať pred maštalu začali a mnohí z nich vykrikovali, že oni by sa veru o kravičku Kultúru lepšie postarali vedeli. Tá medzitým, keďže sa o ňu nikto nestaral, v tej schátralej maštálke od hladu a smádu zdochla. Teraz by mal zaznieť zvonec. Ale verím, že nikto z nás nechce taký koniec.

Maroš M. BANČEJ

Sochán sa vracia

Stále doznievajú dojmy z centrálnej časti osláv 200. výročia narodenia významnej osobnosti našich dejín M. M. Hodžu, ktorý kus svojho diela napísal do kroniky života v Liptovskom Mikuláši. Do tohto historického kontextu zapadá i ďalšia kultúrno-historická aktualita týchto dní. V priestoroch Múzea Janka Kráľa v meste donedávna návštevníci mohli vidieť výstavu Pavol Sochán – lyrik národopisnej fotografie. Spomínaná výstava koncom januára zavíta aj do Martina.

Doslova neoddeliteľnou súčasťou výstavy (ako sme si už zvykli pri podobných projektoch) je vydanie hodnotného rovnomeného katalógu. Hneď na úvod treba povedať, že priam samostatnej publikácie, ktorá hrdo „obstojí“ v knižniciach i v rukách záujemcov dávno po skončení všetkých etáp výstavy. Od Slovenska až po Prahu a Mníchov, lebo vieme, že všade tam má postupne namierené. Autorka (výstavy i katalógu) Dana Lacková ako znalkyňa života, diela i predmetných zbierkových fondov zainteresovaných inštitúcií (SNK, SNM a MS) sa erudovane rozhodla v Socháňovom diele upriamiť prst pozornosti najviac na jeho záujem zmysluplne smerovaný k národopisu, keď v sprievodnej štúdií píše, že „bol pilierom Socháňovej činnosti“. Dozvedáme sa, že národopisná práca ho zaujala už v roku 1882, keď si na cestách po Slovensku všimol krásu krajov a výšiviek. Odhodlanie venovať sa sústredene preštudovanie umeleckej tvorby nášho ľudu nadobudol vzápätí na Morave, kde boli podobné snahy vtedy na vrchole, a po príchode domov sa utvrdil v tom, že rodná zem je naozaj nevyčerateľnou pokladnicou plnou ľudových klenotov. Z dokonaných výsledkov práce spomenieme aspoň knižné vydanie najstaršej vzorkovnice slovenských výšiviek Vzory slovenského národného vyšívaní (1890), ktorej titulný list nájdeme i v katalógu...

Sochán bol, dnešnou terminológiou povedané, multimediálny umelec: maliar, spisovateľ, dramatik, zberateľ, rozhlasový pracovník, organizátor a – fotograf. Autorka nezabúda ani na jednu z jeho činností, no práve (samozrejme opäť správne) práci s fotoaparátom venuje zvýšenú pozornosť vedomá si faktu, že „fotografická tvorba úzko súvisí s jeho rozsiahlou národopisnou“. Krajinná fotografia, dokumentácia a sociálna fotografia – to je triumvirát širokého tematického okruhu, v ktorom Sochán nachádzal nielen vonkajšiu tvár krajiny a človeka, ale aj ich vnútorný priemet. Stačí sa zahľadiť na mnohé krojované postavy, motívy bežného vidieckeho života, pohľady na dominanty Slovenska, ale aj portréty významných Slovákov (napr. Dobšinského, Hurbana-Vajanského, Hviezdoslava, Kukučína). A či spomenúť pohľadnicové série, ktorých vydal v niekoľkých edíciách okolo 400!

Pavol Sochán žil celý život skromne a zomrel opustený a sám. Tvorcovia výstavného projektu a katalógu ho vracajú tam, kde patrí. Na piedestál zájmu a úcty. Patrí im za to vďaka, podobne ako Socháňovi, ktorého 150. výročie narodenia a 70. výročie úmrtia si pripomíname.

Igor VÁLEK

Stálym inšpiračným zdrojom pre objektív Pavla Socháňa bol prostý človek Lyrik národopisnej fotografie

Peter CABADAJ – Foto: archív ALU SNK

V rokoch 2011 – 2012 si naša kultúrna verejnosť pripomína 150. výročie narodenia a 70 rokov od smrti zakladateľskej osobnosti novodobej slovenskej fotografie, popredného etnografa, zberateľa, výtvarníka, publicistu, dramatika, prozaika, vydavateľa, redaktora a propagátora prírodného liečiteľstva Pavla Socháňa (6. 6. 1862 Liptovský Mikuláš-Vrbica – 23. 1. 1941 Bratislava). Nasledujúce riadky v stručnosti približujú pozoruhodný životný príbeh a dielo tohto všestranného človeka a vyhraného vlastenca.

Na osobnostné formovanie mladého Pavla Socháňa malo zásadný vplyv národne uvedomelé prostredie rodného Liptova. Už v žiackom veku si zapisoval slovenské piesne, povesti, rozprávky i vlastné zážitky. Počas štúdia na lýceu v Kežmarku písal verše a rozvíjal organizačný talent. V silne maďarizačnom ovzduší, ktoré vládlo na učiteľskom ústave v Lučenci, kde Sochán pokračoval v štúdiách, pociťoval potrebu deklarovať svoju národnú identitu. Preto založil slovenský študentský spolok a vydával ručne písaný časopis Žiara. Za svoje vlastenecké presvedčenie musel tvrdo pykať: vedno so šiestimi spolužiakmi ho vylúčili nielen z lučeneckej preparandie, ale i zo všetkých škôl v Uhorsku! Útočisko našiel v Prahe, kde začal študovať na prestížnej Akadémii výtvarných umení.

Paralelne s tým si rozširoval vedomosti z dejín umenia a etnografie, stál pri konštituovaní slovenského akademického spolku Detvan (1882). V pražskom prostredí dozrelo tiež jeho pevné rozhodnutie venovať sa systematicky národopisu. Neskôr študoval aj v Mníchove, presnejšie na Bavorskej maliarskej akadémii. Počas svojho pôsobenia založil spolok Škréta (i jeho časopis Paleta) a najmä plnými dúškami vstrebával tamojšiu inšpiratívnu umeleckú a spoločenskú atmosféru. V Mníchove sa napríklad zoznámil s neskoršími známymi českomoravskými umelcami Jožom Uprkom a Alfonsom Muchom, s ktorými udržiaval dlhoročné úprimné priateľstvo.

■ MARTINSKÝ VRCHOL

Najplodnejšie i najúspešnejšie obdobie prežil P. Sochán v Martine, kde žil v rokoch 1893 – 1912. Práve tento čas predstavuje vrchol jeho fotografickej, národopisnej, dramatickej, publicistickej, kultúrno-osvetovej i spoločenskej činnosti. V metropole Turca si zriadil aj fotoateliér, ktorý mu na dlhšie obdobie umožnil dôstojné existenčné zabezpečenie.

Za dôležitý dátum vo vývine nášho národopisu sa považuje rok 1887; vtedy bola v Martine zorganizovaná pamätná výstava slovenských výšiviek, na príprave ktorej Sochán významne participoval. Menej sa už však vie, že robil sprostredkovateľa medzi dedinskými vyšivačkami a záujemcami o ich výrobky. Výšivky ponúkal aj módnym časopisom a salónom vo viacerých európskych mestách. Knižne vydal najstaršiu vzorkovnicu slovenských výšiviek pod názvom Vzory slovenského národného vyšívaní (1890) a Slovenské ľudové ornamente (1892 – 1912). Pripomenúť treba tiež fakt, že „Socháňov rozsiahly zbierkový materiál sa zaskvel na Národopisnej výstave československej v Prahe roku 1895. Pomáhal i pri zavádzaní vyšívania ľudových motívov na českých školách, ktoré sa širilo vďaka aktivitám Umeleckej besedy pod vedením Renáty Tyršovej“. (D. Lacková)

Spoločne s inými významnými osobnosťami inicioval P. Sochán v Martine vznik Muzeálnej slovenskej spo-

ločnosti (vypracoval pre ňu stanovy), v spolupráci s Elenou Maróthy-Šoltésovou založil a redigoval časopis Živena, aktívne sa venoval ochotníckemu divadlu. Ako dramatik, herec i režisér v jednej osobe pôsobil v Slovenskom spevokole.

Konkrétnym zmotnením Socháňových rozsiahlych mnohostranných záujmov je niekoľko knižných monografií, ktoré majú priekopnícky charakter a význam. Platí tiež tvrdenie, že autorova dlhoročná publikačná činnosť nemá v domácich podmienkach svojho porovnateľného súdobeého pendanta. Vyše 500 článkov a štúdií z 15 tematických okruhov uverejnil v mnohých domácich aj zahraničných novinách, časopisoch a zborníkoch.

■ V AMERICKOM EXILE

Najmenej objasnenou kapitolou Socháňovej biografie je jeho pôsobenie v USA (1914 – 1919). Vynútením odchodu do Ameriky predchádzali vyše tri desaťročia neustáleho prenasledovania od uhorských štátnych orgánov. Nepriaznivá situácia sa ešte viac vyhrotila po úspešnom nastudovaní jeho vlastenecky ladenej divadelnej hry Sedliacka nevesta. Pre veľkú nevoľu i vyhrážky úradnej mašinérie musel Sochán spolu s rodinou utiecť do Prahy, kde sa venoval redaktorskej a novinárskej činnosti. Po vypuknutí prvej svetovej vojny vydali naňho zatykač. Emigrácia do USA bolo jediné východisko, ako sa vyhnúť bezprostrednému ohrozeniu života.

V zámorí sa okamžite zapojil do činnosti Slovenskej ligy v Amerike. Usadil sa v New Yorku a osobitnú pozornosť venoval úsiliu aktivizovať krajanské spolky a časopisy do zápasu za samostatnú česko-slovenskú štátnosť. Ako sám uvádza: „Podujal som sa skoncentrovať všetky slovenské spolky a strany newyorské v jednej spoločnej miestnej organizácii. To som previedol po dlhých bojoch pod

menom Politicko-agitačný fond a síce s cieľom, aby v ňom spoločne pracovalo sa na vzdelávaní newyorských Slovákov, ale hlavne na zbieraní peňazí pre revolučnú akciu česko-slovenskú v Amerike, ale i vo Francúzsku, v Anglicku a Rusku. V júni 1917 som bol povolaný za redaktora Slovenského hlasníka v Pittsburghu.“

Za zmienku určite stojí aj Socháňovo vytrvalé úsilie propagovať medzi krajanmi v Amerike slovenské ľudové umenie. V rámci tohto svojho obetavého snaženia fotografoval, organizoval prednášky a výstavy, učil na tamojších krajanských školách, vydal veršovanú drámu Jánošík a lesné víly (1918)... Kancelárii T. G. Masaryka posielal informačný materiál o slovenskej problematike, aktívne sa angažoval v akciách na podporu zahraničného odboja.

Po vzniku prvého spoločného štátu Čechov a Slovákov, ku ktorému sám prispel, sa v roku 1919 vrátil domov a postupom času vystriedal niekoľko pracovných pozícií (župný úradník, hlavný tajomník Slovenskej ligy, redaktor Slovenského sveta a Národného denníka, redaktor a tajomník pobočky Radiojournalu v Bratislave).

■ PRIEKOPNÍK FOTOGRAFIE

Vlastnou fotografickou tvorbou, ktorá priamočiaro vychádzala alebo nadväzovala na širokospektrálnu etnografickú činnosť, sa Sochán stal priekopníkom v systematickom uplatňovaní tohto média na Slovensku. Zároveň ide o ťažiskovú líniu jeho autorského konceptu. Ako fotograf pracoval so širokým tematickým záberom (krajina, architektúra, folklór a ľudová tradícia, sociálna fotografia, portrét...). Pri národopisnej dokumentácii sa vytrvalo usiloval aj o estetické umocnenie obrazu, pričom na pôdoryse vonkajšej tváre krajiny, zvykoslavia i človeka hľadal ich vnútorné súvislosti a rozmanité obsahové odtiene.

Primárnym inšpiračným zdrojom bol pre Socháňov objektív prostý človek ako autentický tvorca a nositeľ hodnôt bohatej ľudovej kultúry. Predstavitel tradície je na autorových snímkach povýšený do polohy, ktorá harmonicky korešpondovala s jeho estetickou hodnotovou orientáciou. Aj keď takýto človek žil prostým dedinským životom, v Socháňovom ponímaní predstavuje prirodzenú duchovnú autoritu symbolizujúcu vyššiu ľudskú i spoločenskú integráciu. Z iného uhla pohľadu povedané a napísané, fotografovi sa podarilo zobraziť širokú škálu súvekeho dedinského života, v ktorej majú svoje nezastupiteľné miesto popri náročnej práci aj ľudská hrdosť, dôstojnosť a spolupatričnosť.

Pokiaľ ide o tematiku krajiny, „je ponímaná realisticky, s krehkými dozvukmi romantizmu. Charakteristickým estetizujúcim prvkom Socháňových krajinných kompozícií je poetizácia. Tematicky preferuje krajinu pokojnú, vznešenú, evokujúcu pocit vyslovený pojmom: náruč domova...“ (M. Slivka)

Osobitnou oblasťou Socháňových fotografických záujmov boli portréty čelných reprezentantov nášho súdobeého národného, kultúrneho, umeleckého i politického života. Popri starších dejateľoch nechýbajú medzi nimi ani vyobrazenia jeho priateľov a známych (S. Hurban Vajanský, P. O. Hviezdoslav, A. Kmeť, M. Kukučín, M. Dulla, P. Mudroň a iní).

Do širokého domáceho i medzinárodného povedania prenikol najviac svojimi pohľadnicami, prostredníctvom ktorých publikoval podstatnú časť vlastnej fotografickej produkcie. Záujem o ne bol nielen na Slovensku, ale aj v českých a moravských mestách, slovenských obciach v Juho-slavii a počas pobytu v USA i medzi tamojšími početnou krajanov komunitou. Pohľadnice vychádzali v rôznych edičných sériách počas rokov 1891 – 1924. Ich celkový počet však ostane zrejme navždy neznámy... Medzi zberateľmi majú najvyššiu hodnotu tie, ktoré Sochán vydával začiatkom 20. storočia – takzvané kabinetné fotografie (pozitívy naliepané na kartónový podklad s predtlačou).

Celkovým rozsahom, žánrovou pestrosťou, ako aj novátorským prístupom položil P. Sochán pevné základy novodobej fotografie na Slovensku. Túto líniu v ďalšom jej vývine kontinuálne rozvíjali Karol Plicka, Eugen Lazištan a ďalší tvorcovia.

■ PUTOVNÁ VÝSTAVA

Pri príležitosti 70. výročia úmrtia a blížiaceho sa 150. výročia narodenia pripravila Slovenská národná knižnica (SNK) v spolupráci so Slovenským národným múzeom (SNM) slovensko-anglickú výstavu Pavol Sochán – lyrik národopisnej fotografie. Autorka výstavy i reprezentačného katalógu, odborná pracovníčka SNK Dana Lacková, zozbierala unikátny obrazový, dokumentačný a zbierkový materiál, ktorý komplexne reflektuje vývinový oblúk autorovho diela, jeho charakter, súvislosti a význam, ako aj základné biografické aspekty.

Pod pôsobivú vizuálnu stránku expozície sa podpísali martinskí výtvarníci Igor Štrbík a Ján Novosedlíak. Prvá vernisáž tohto ambiciózneho medzinárodného výstavného projektu sa konala koncom októbra v Socháňovom rodisku v Liptovskom Mikuláši. Najbližšie sa výstava predstaví v priestoroch SNM v Martine (od konca januára do konca apríla 2012). V nasledujúcom období bude putovať po ďalších mestách, ktoré sú bezprostredne spojené so životom a s tvorbou Pavla Socháňa (Bratislava, Praha, Mníchov, New York, Pittsburgh).

Latoričan z Veľkých Kapušian oslávil pätnáste výročie založenia

Meno si vybrali podľa rieky

Miešaný spevácky zbor Latoričan vo Veľkých Kapušianoch (okres Michalovce) vznikol vo februári v roku 1996. Na podnet vtedajšieho predsedu MO MS Augustína Kríštofčáka ho založila Emília Cípková, v tom čase riaditeľka ZUŠ vo Veľkých Kapušianoch, ktorá znovu oživila slovenskú ľudovú pieseň v tomto regióne. Členmi speváckeho zboru sa stali amatérski speváci, ktorých spojila láska k spevu a k slovenským ľudovým piesňam.

Meno zboru si vybrali podľa rieky tečúcej v blízkosti mesta. Začiatkový repertoár pozostával z už spomenutých ľudových piesní s dvojhlasnou úpravou. Prvé vystúpenie mal v rámci osláv Dňa matiek v spomínanom roku a zúčastnil sa na ňom aj známy slovenský herec V. Durdík.

V septembri 1996 sa umeleckou vedúcou zboru stala Ingrid Tóthová, ktorá od začiatku spolupracovala so zborom ako korepetitorka a autorka úprav ľudových piesní. Vedie zbor až dodnes. Repertoár sa rozšíril o ďalšie ľudové piesne, trojhlasné, už to nebol klasický folklór, v spracovaní Cíkera, Suchoňa, Moyzesa a iných hudobných skladateľov. Týmto piesňami sa spevácky zbor každoročne predstavuje širokej verejnosti pri rôznych príležitos-

tiach, na interných a verejných koncertoch doma, v meste a v okolí. Okrem ľudových piesní má vo svojom repertoári aj piesne s vianočnou a náboženskou tematikou. Vystupuje s nimi na vianočných koncertoch v meste i v okolí. Najvýznamnejším podujatím, kde zbor účinkoval, bola prehliadka cirkevných piesní v ekumenickom kostole v Nacinej Vsi, zúčastnil sa aj na prehliadkach zborov pri príležitosti sviatku sv. Cyrila a Metoda vo Veľkých Kapušianoch, v Kapušianoch pri Prešove, v Michalovciach a v Lekárovciach. Latoričan spieva tiež rôzne zborové piesne a piesne s národnou tematikou. K významnému zlomu v zbere došlo v septembri 2002, keď sa oddelil od MO MS, vytvoril Občianske združenie Latoričan a stal sa samostatným subjektom. Zároveň je

však kolektívnym členom MO MS a každý spevák, speváčka aj jeho individuálnym členom. O dva roky neskôr zbor nahral svoj prvý CD nosič, ktorý uviedol do života na slávnosti pokropením vodou z Latorice. V roku 2006 si za svoju činnosť a dobrú reprezentáciu mesta prevzal z rúk vtedajšieho primátora mesta Tibora Bodnára Cenu mesta Veľké Kapušany.

Že tých pätnásť rokov Latoričan nelenil, ale usilovne pracoval, svedčí o tom celá stovka nacyčených piesní, dve stovky koncertov a rôznych príležitostných vystúpení a veľa hodín strávených pri nácivku. Dnes má zbor štvrtstovku členov, z nich takmer dvadsiatka sa už vymenila, niekolkí odišli aj na večnosť, ostali na nich už len spomienky.

Cieľom všetkých súčasných členov zboru je potešovať svojich poslucháčov krásnymi slovenskými piesňami a celou svojou činnosťou naďalej prispievať k zachovaniu slovenských piesní a ľudových tradícií v meste, regióne a keď sa naskytne možnosť aj inde v našej vlasti či v zahraničí.

Pätnáste narodeniny si Latoričan pripomenul na slávnosti 18. decembra 2011 v kruhu svojich blízkych, občanov mesta aj hostí, medzi ktorými nechýbal primátor Veľkých Kapušian Peter Petrikán, prvá dirigentka zboru aj iniciátorka jeho založenia. Matičiarov zastupovala riaditeľka Domu Matice slovenskej v Michalovciach Mária Kušnírová, ktorá sa zboru poďakovala za šírenie slovenskej hudobnej kultúry, tradícií, jazyka, zvykov, ako aj matičných myšlienok na národnostne zmiešanom území. Odovzdala im zároveň bronzovú cenu Matice slovenskej a Pamätný list MS od predsedu a správcu MS.

Latoričan, verný svojej pätnástročnej tradícii, potešil všetkých prítomných v týchto slávnostných chvíľach svojím spevom – v niekoľkých blokoch im predstavil to najlepšie zo svojho bohatého repertoáru... **Gejza SÉLEŠ**

Obec aktívne zviditeľňujú výtvarníčky, výšivkárky či spisovateľky

Činorodé dievčatá z Budmeríc

V období socializmu boli v mnohých väčších obciach miestne kultúrne strediská s profesionálnym pracovníkom, niekde aj s viacerými, ktorí zabezpečovali kultúrnu a osvetovú činnosť. Pri podnikoch pracovali odborárske závodné kluby. Štát spolu s odbormi významne podporoval rozvoj miestnej kultúry. Po roku 1989 „revolučné zmeny“ postihli aj oblasť kultúry a v súčasnosti pri nedostatku financií v samosprávach sa najviac šetrí práve na výdavkoch na kultúru.

Nemusí však vždy byť priama úmera: menej peňazi, menej zábavy. Dokazujú to aj mnohé príspevky v našich novinách o kultúrno-výchovnej práci miestnych odborov Matice slovenskej. Tam, kde je ochota, porozumenie zo strany predstaviteľov samosprávy a k tomu sa pridružia aktivity spojené s do-

rovoľníckou prácou, dostavia sa aj výsledky prospešné celej komunite.

Obec, ktorá je na Slovensku známa najmä šlágom Krásne dievča z Budmeríc, je aj v súčasnosti v povedomí okolia vnímaná množstvom rôznych kultúrnych a športových podujatí. Takmer na každom sa podieľali členky a členovia Miestneho

odboru Matice slovenskej v Budmericiach. Či už to boli oslavy výročia významného rodáka, národného buditeľa Juraja Holčeka, ples matičiarov, rôzne výstavy a vzdelávacie podujatia. Už neodmysliteľná je súčinnosť členiek Matice s vinármí počas Dní otvorených pivníc. Návštevníci izbičky dlho spomínajú, ako si pochutnali na teplých osúchoch a kapustníkoch či ďalších pochúťkách priamo z pekáčov – na tanieriky ich často nestihli ani povyklaďať, také boli dobré. V malej kuchynke ich piekli „devušky“ tak trochu už v rokoch, no myslou a pracovitnosťou stále mladé...

Mnohé aktivity prerástli rámec obce, boli a sú prezentované na rôznych regionálnych i celoštátnych podujatiach. Tak sa Miestny odbor MS významnou mierou pričiňuje o propagáciu obce v tom najširšom slova zmysle. Zorganizovaním Školy ľudového umenia sa deti aj dospelí priučili výrobe tradičných slovenských ľudoumeleckých výrobkov.

Nadviazali tak na tradície desiatok miestnych remeselníkov. Doteraz sa darí udržiavať kontinuitu vo vybraných profesiách remeselnej výroby.

Je chvályhodné, že budmerická izbička nie je iba nejakým svojším múzeom, ale plnohodnotne žije 21. storočím. Bez zveličovania možno o nej povedať, že priestorovo malá, významom však veľká tvorí kultúrne centrum obce. Angažujú sa tu výtvarníčky, výšivkárky, spisovateľky – šikovné budmerické ženy. Tam sa zrodil knižný Budmerický receptár s mnohými zaujímavými kuchárskymi receptami starých materí. To je miesto, kde ľudové remeslá a ľudová umelecká výroba získala možnosti predstaviť verejnosti nielen konečné produkty, ale aj procesy ich vzniku a tvorby.

Predsedníčka Miestneho odboru MS Alenka Kadlečíková stála pri zrode prvej dohody o cezhraničnej spolupráci s rumunským mestom Nadlak a so Zväzom Slovákov a Čechov v Rumunsku v roku 1993 i pri podpise obnovenej Dohody o spolupráci medzi Mestom Nadlak a Obcou Budmerice v novembri roku 2011. Práve jej patrí vďaka za vznik mnohých priateľstiev medzi Budmeričanmi a Slovákami žijúcimi v Rumunsku aj za všetku verejnoprospešnú činnosť Miestneho odboru MS, o ktorej sme v článku informovali.

Milan BUŠO

V kúdelnej izbe v Batizovciach ožila celá obec

Verní rodu, verní kroju

Presne o rok a deň sa 7. januára v Batizovciach stretli obyvatelia aj hostia v kúdelnej izbe. Zdalo by sa, že pri tých istých zvykoch, novoročných vinšoch, prianiach a zvykoslovných obradoch. Všetko to krásne sa zopakovalo presne v deň a rok tu na tomto mieste, ktoré nazval Mgr. František Perička genius loci, čo neodmysliteľne patrí k spontánnemu prežívaniu vianočných sviatkov v Batizovciach.

Zakaždým je tu prítomná duša obce: v návratoch do kúdelnej a v spoločnom prežívaní sviatočnej radosti.

Kúdelnú izbu usporiadal aj tento rok Miestny odbor Matice slovenskej v Batizovciach pod vedením Milana Pastrnaka, režiséra a otca celého podujatia. Ruku priložila aj jeho manželka Oľga prípravou jedál. Okolo starej mamy a mladých mamičiek z tejto rodiny sa tmlilo troje zdravých ratoleští vo vigančekoch. Línia pokračovania je v prepojení na deti a mládež – každým rokom pripomínajú plynutie času. Súzvuk piesní, tancov, pohybu, ľudskej vravy, pohostinstva a stretnutí je neklamným znakom životaschopnosti a

Kúdelná izba sa opäť vydarila.

zdravého základu, ktorý je v obci pevne zakódovaný.

Organizátori Cyril Františka, Ján Rakýta, Vladimír Perička aj miestami ustarostený Milan Pastrnák sa už teraz starajú o budúcnosť kúdelnej, ako ju oživiť novým šťavnatým scenárom.

Tak ako každé podujatie aj toto si vyžaduje veľa mravčej práce pri „postavení“ kúdelnej izby a domyslení až do najmenších detailov, keďže nemá svoje stále priestory, iba tie v spoločenskom dome. Rovnako treba pohostiť účinkujúcich počas nácivkov a vystúpenia a tiež uctiť si preplnenú sálu rodákov, aby sa každý cítil dobre a bol vítaný.

Všetko toto je na hlave organizátorov zohnať prostriedky na túto slávnosť, upiecť, navariť, ponúknuť, nakŕmiť a počastovať. Aj tentoraz svoju štedrosť potvrdil pán Lizák, prispela obec a aj Matica slovenská na základe projektu.

To všetko rieši Milan Pastrnák a jeho druhovia z odboru. Obec mu verí a prejavila obom manželom veľkú vďaka a uznanie za uchovávanie dedičstva otcov – verní rodu, verní kroju a za súdržnosť obyvateľov, ktorí pri každej príležitosti prirodzene a samozrejme vytvárajú. Za túto kultúrnu misiu v obci poďakoval miestnemu odboru Matice slovenskej a všetkým účinkujúcim starosta obce Ivan Čičmanec.

Poďakovanie s uznaním si zaslužia všetci, ktorí nefutovali sily, prostriedky a čas na prípravu tohto trojkraľového sviatku v Batizovciach. Ako vidieť, zdravé silné rodiny posilňujú životaschopnosť a budúcnosť obce.

Ľudmila HREHORČÁKOVÁ

Činorodý matičiar Vincent Mozdík, 75-ročný

Levicí matičiari si na predvianočnej schôdzi matičného okresného výboru 13. decembra 2011 v rámci sviatočného programu v Dome MS pripomenuli významné jubileum predsedu okresného výboru MS a člena výboru MS Vincenta Mozdíka, ktorý sa dožil svezích seniorských 75 rokov.

Jubilant, rodák z tekovského Zlatna (15. 12. 1936), na gymnáziu maturoval v Zlatých Moravciach, potom študoval na Vysokej škole Pedagogickej v Bratislave, ako učiteľ pôsobil na Osemročnej škole vo Veľkých Ripňanoch, začal na Základnej deväťročnej škole v Klátovej Novej Vsi a nakoniec natrvalo zakotvil v levickom okrese v Rybníku, kde ako učiteľ a riaditeľ základnej školy pôsobil takmer štyridsať rokov.

Ako učiteľ sa do matičného hnutia zapojil už pri jeho krátkom oživení v roku 1968. V porevolučnom období sa iniciatívne zaradil medzi popredných organizátorov matičného hnutia v levickom okrese. Čoskoro sa stal predsedom okresnej rady a riaditeľom Domu MS v Leviciach. Tu ho v náročnom národnostne rozhraničujúcom spoločenskom prostredí čakalo veľa neľahkej práce najmä pri zakladaní miestnych od-

JUBILEUM

borov MS v jednotlivých obciach okresu. Pri prekonávaní ťažkostí osvedčil svoju inteligenciu, vytrvalosť a organizačný talent. V pomerne krátkom čase spolu s ďalšími spolupracovníkmi sa mu podarilo založiť matičné odbory v tridsiatich šiestich obciach okresu a oživiť matičné tradície. Veď v roku 1947 sa práve v Leviciach konalo prvé povojnové celonárodné valné zhromaždenie MS. Neprehliadnuteľný podiel na rozvoji matičného života mala a má činnosť Domu MS na čele s jubilujúcim Vincentom Mozdíkom a jeho spolupracovníkom Stanislavom Drozdikom i ďalšími spolupracovníkmi z radov matičiarov.

V osobe Vincenta Mozdíka bola patrične ocenená aj matičná účasť na kultúrno-spoločenskom rozvoji mesta udeľením ceny pri príležitosti 850. výročia prvej písomnej zmienky o Leviciach. V súvislosti s ním treba spomenúť aktivitu Okresnej rady MS v Leviciach pri inštalovaní pamätníkov K. Kuzmányho, Š. Moyzesa a A. Bernoláka, ale aj matičné úsilie pri opätovnom odhalení sochy M. R. Štefánika. Pri tejto príležitosti sa patrí vyzdvihnúť aj zakladateľský podiel V. Mozdíka na doterajších ročníkoch Národných výstupov na Sitno a na vlastivedných pochodoch.

V neposlednom rade treba pripomenúť aj účasť jubilanta na práci výboru MS v Martine. V rámci spomínaného predvianočného stretnutia v levickom Dome MS pozdravili sedemdesiatpäťročného Vincenta Mozdíka riaditeľka Členského ústredia MS Jaroslava Mócová, predseda Krajskej rady MS NK Jozef Steiner, členovia Okresnej rady MS a priatelia.

Andrej CHUDOBA

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej
Čas na odchod

Z času na čas počuť povzdych našich neprajníkov, či má Matice ešte stále zmysel. Lebo ved' už máme oficiálnu „slovenskú“ vedu, „slovenské“ umenie, „slovenské“ médiá. Isteže, podľa mena máme všetko, čo by mal moderný národ mať. Naším „slovenským“ ustanovizniám však chýba národný duch, ale cudzia je im aj slovenskosť. Národný duch necítiť ani z televízie, ani z dosák národného divadla, ani spoza katedier viacerých našich univerzít, „nenosiť“ sa ani medzi vedcami. Martin Hrivnák sa v prvých tohoročných Slovenských pohľadoch oprávnene rozčuľuje nad ignorovaním slovenskosti Lis(z)-ta zo strany slovenskej muzikológie, keď na druhej strane o nej nepochybuje ani rakúsky štátny prezident – priniesli sme o tom informáciu v tohoročnom prvom čísle našich Slovenských národných novín.

Pokiaľ ide o slovenskosť, život slovenský, všetko to, čo je v našich génoch a čo môže a má byť – napokon vyzýval nás k tomu aj Ján Pavol II. – príkladom pre Európu tretieho tisícročia, to sa nám stráca pred očami. Naše tradičné vlastnosti, ako je dobro, ohľaduplnosť, spravodlivosť, trpezlivosť, čestnosť, statočnosť, sa topia ako jarný (a toho roku v Bratislave aj januárový) sneh. S hrôzou sledujeme, že politici poškrvnení zvieracím (gorilím) pudom si bohorovne sadajú pred televízne kamery a bohapusto kľamú! Podvádzajú, vyhovárajú sa, zatľakajú, že sú zlodejmi, je im teplučko v kreslách, ktoré opakovane zaujali bez toho, aby čo i len raz vyhrali voľby! To je predsa katastrofa! To je morálny suterén!

A tak je tu ďalší dôvod, prečo je Matice slovenská potrebná: sme povinní apelovať na politikov, aby si boli vedomí svojej osobnej zodpovednosti pred národom, aby dbali o ochranu a zachovanie duše národa, ktorej sa prieči to, čo im trčí z očí! Je čas na odchod! Iná cesta k morálnemu obrodeniu slovenskej spoločnosti neexistuje.

Proti parodovaniu štátneho znaku

Matice slovenská vyjadruje rozhorčenie nad počínom poslancu NR SR I. Matoviča, ktorý 20. januára 2012 pred vchodom nášho najvyššieho zákonodarného orgánu umiestnil paródiu slovenského štátneho znaku. Máme vo veľkej úcte slobodu slova a prejavu, ktorá nám po rokoch totality umožňuje prejaviť slobodne svoj názor, a chápeme aj potrebu upozorňovať na veľmi vážne neuhdy slovenskej spoločnosti, zároveň však dôrazne požadujeme, aby nijakým spôsobom nebol urážaný slovenský národ a jeho štátne symboly. Náš štátny znak – strieborný dvojramenný kríž na modrom trojvrší – je celé stáročia bytostne zviazaný s našimi dejinami a od revolučných rokov 1848/1849 pod týmto posvätným symbolom a až po obeť vlastného života bojovali celé generácie Slovákov. Tento znak, ktorý nám pod nadvládou cudzích bolo upierané používať, nemožno nijakým spôsobom parodovať ani zosmiešňovať. Vyzývame preto príslušné orgány štátu, aby zväzili, či v tomto prípade nedošlo aj k porušeniu paragrafu trestného zákona o hanobení štátneho symbolu, resp. o hanobení národa.

Marián Tkáč
predseda Matice slovenskej

PODPORTE NÁS!

PREDPLATNÉ NA WWW.SNN.SK

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska

Spod spravodajského pera

■ KLIMO SRDCOM A OBJEKTÍVOM

Začiatkom januára sa v sídle Matice slovenskej na Podtatranskej 9 v Poprade konala milá kultúrna udalosť. Gymnazista Adam Klimo v našich priestoroch vystavuje svoje fotografie pod spoločným názvom Zastavenia v prírode. Všetkých účastníkov, vrátane členov klubu podtatranských fotografov chytila za srdce jedinečnosť i pominuteľnosť okamihu, v ktorom sa premietajú zákraky prírody priamo pred zrakom a pred Adamovým objektívom. Sídlo Matice slovenskej otvára možnosti a vytvára podmienky pre voľnočasové aktivity, ale aj na prezentáciu hudobníkom, výtvarníkom, mladým autorom i recitátorom. Príďte, a presvedčte sa.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

■ ČO ZAUJÍMA LUDÍ...

Kríza lomcuje svetom. Európa sa zmieta beznádějí, preto nás čoraz viac zaujíma, čo bude ďalej. MO MS a Občianske združenie v Bratislave-Dúbravke zorganizovalo pre svojich členov prednášku Globálna kríza a vyhladky Slovenska, ktorú pripravil prof. PhDr. Milan Šíkula, PhD. Na úvod podujatia vystúpili deti z Matičiarika zo ZŠ Pri kríži. Keďže nedávno zosnulý významný slovenský historik Ladislav Deák žil dlhé roky v Dúbravke a bol zaniatený matičiar, prítomní si uctili jeho pamiatku minútu ticha. Potom sa ujal slova naslovovaný odborník na ekonomiku prof. Milan Šíkula. Odkryl fázu vývoja krízy, ktorá sa vygenerovala v amerických štátoch a rozšírila do celého sveta. Poukázal a analyzoval jej trend v prácach najvýznamnejších odborníkov. Jeho hodnotná prednáška vyvolala u prítomných množstvo otázok, ktoré potvrdili, že ľudia nenazerajú na súčasnú krízu nezúčastnene, ale naopak majú záujem dozvedieť sa, čo robiť, aby dokázali toto hektické obdobie prežiť. Práve takýmto spôsobom ich treba usmerňovať, aby našli východisko z tejto ťažkej situácie.

Kveta SLYŠKOVÁ

■ KONCERT V GALANTE

V Dome Matice slovenskej v Galante sa 13. januára 2012 stretli priaznivci Slovenska na novoročnom koncerte, aby si pripomenuli 19. výročie vzniku Slovenskej republiky. Najzaujímavejším hosťom bol Ladislav Maťašovský, primátor mesta Galanta. Bez nároku na honorár nám zahral Mládežnícky ľudový orchester IGRICI z obce Igram. Divákovi hrali žilky a boli radi, že si môžu zaspievať spolu s orchestrom, nabráť energie, pookriať. Proces upevňovania národnej hrdosti je dlhodobý a uvedomujeme si, aký dôležitý je v súčasnosti. Preto si tento významný pamätný deň vzniku Slovenskej republiky s patričnou úctou pripomíname a sme radi, že v Galante sa stáva tradíciou sláviť ho.

Zlatica LEHOTSKÁ

■ MUROVIANSKI KRAČÚN

Nedeľné popoludnie v Moravonoch (okres Michalovce) sa 8. januára

prípravuje nové herecké talenty. Už sedem ročníkov je predsedom poroty, ktorá pozostáva z profesionálnych hercov Štátneho divadla v Košiciach, na matičnom festivale amatérskeho divadla základných a stredných škôl z celého Košického kraja. Jozef Adamovič je veľkým priaznivcom Matice slovenskej. Vykonať funkciu podpredsedu Miestneho odboru Matice slovenskej v Košiciach-Myslave. Aj touto cestou sa chceme tomuto skromnému človeku za jeho dlhoročnú prácu v MS úprimne poďakovať.

FRANTIŠEK MRVA

■ OCHOTNÍCI OPĚT V AKCII

Divadelný ochotnícky súbor v Kurime pôsobí už dlhé roky. Z úcty k hodnotám predkov aj tentoraz siahli ochotníci na osvedčenú klasiku a predviedli koncom roka 2011 divadelnú hru Pani richtárka od Ferka Urbánka. Dej hry plnej zápletky vychádzajúcich z ľudskej márnomyseľnosti, chamtivosti, intrigánstva stvárnil stálice i nové herecké tváre: Jozef Murcko, Ludmila Horvátová, Ondrej Varhol, Marcela Katingerová, Janka Bartošová, Peter Stronček, Emil Bartoš, Patrik Horvat, Laura Tarnovská a Kristína Katingerová. Charaktery jednotlivých postáv niesli v sebe jasné posolstvo – hoci sa časy menia, ľudia ostávajú vo svojej podstate stále takí istí. Diváci svojím potleskom dali najavo, že tento druh umenia v Kurime je ešte stále obľúbený. Veľké ďakujeme patrí starostovi obce Jánovi Bartošovi za jeho podporu divadla, Julke Horvátovej za zreštaurovanie starých kulís, kulisárovi Andrejovi Lastivkovi i Stanislavovi Horvátovi, ktorý nás navždy zvečnil na DVD. Poďakovanie patrí aj všetkým, ktorí nás podporujú a veria nám i naďalej. Napriek nedostatku osobného voľna prišiel ochotníkov povzbudiť riaditeľ HOS v Bardejove a predseda Matice slovenskej v Bardejove Juraj Bochna. Jeho vzťah k divadelnému umeniu nás nenecháva ľahostajnými a spoločne veríme, že aj napriek mnohým nečakaným prekážkam sa takto stretneme aj o rok.

Dana LASTIVKOVÁ

■ OCENENIE LEGENDY

Pozná ho celý slovenský svet. Hereckú legendu Jozefa Adamoviča v Bratislave ocenil prezident SR Ivan Gašparovič Pribinovým rádom. Tento vynikajúci herec najviac preslávil Slovensko po celom svete seriálom Vivat Beňovský. V súčasnosti pôsobí na Spojenej škole – Konzervatóriu a SUŠ na Exnárovej 8 v Košiciach, kde ako pedagóg

Budmerická izbička nie je iba múzeom, ale žije aj 21. storočím.

Dom Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom

vypisuje výtvarnú súťaž pre základné školy Trenčianskeho samosprávneho kraja

Sniežik sa nám chumelil...

Propozície súťaže: súťaž je vypísaná v kategóriách:
I. žiaci I. stupňa základných škôl
II. žiaci II. stupňa základných škôl

Podmienky súťaže: Súťažné práce možno odovzdať prostredníctvom príslušného MO MS do Domu Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom, alebo priamo do D MS v Dubnici nad Váhom, Bratislavská ul. 435/12, P.O. BOX 146, 018 41 Dubnica nad Váhom do 5. 4. 2012.

Súťažné práce vyhodnotí porota v apríli 2012.

Porota udelí 3 ceny v I. kategórii a 3 ceny v II. kategórii.

Termín a miesto sa všetkým oceneným včas oznámi spolu s pozvánkou na slávnostné odovzdanie cien.

Súťažné práce budú vystavené od 21. 4. – 21. 5. 2012 vo vestibule MsDK v Dubnici nad Váhom. Informácia o súťaži bude uverejnená v Slovenských národných novinách a v Dubnických novinách na stránke www.matica.sk a www.dubnica.sk

Koledníci z Malého Šariša

V podvečer 28. decembra v sále kultúrneho domu v Ličartovciach zneli koledy a vianočné piesne v podaní folklórneho súboru Javorina z Malého Šariša a domáceho súboru Rozmarín. Sviatočná oslava sa začala básňou Sú Vianoce v podaní predsedníčky MO MS Márie Murdzikovej. Vzácnych a milých hostí privítala medzi našimi matičiarimi tajomníčka MO MS Marta Jesenská. Domáci súbor Rozmarín pod vedením matičiariky Eleny Oršulákovovej zaspieval piesne z dolného Šariša. Žičlivé vinše si vypočuli naši matičiari od Juraja Antoňáka. Vyvrcholením vianočného stretnutia bolo vystúpenie folklórneho súboru Javorina, ktorý vedie predsedníčka MO MS z Malého Šariša Anna Janigová. O matičných výsledkoch v plodnom roku 2011 informovala Mária Murdziková. Bol to rok statočnej práce a jej výsledky nás všetkých obohacujú. Ličartovskí matičiari sa chcú dôstojne pripraviť na Rok Matice slovenskej i na výročia Antona Bernoláka a Jonáša Záborského. Láska k ľudovej piesni a k národným tradíciám je darom, ktorý rastie a zrie na strome mnohých pokolení. Matice slovenská od svojho vzniku starostlivo zbierala a uchovávala tieto perly nášho národa. V mene našich matičiarov želáme všetkým matičným bratom a sestram na Slovensku takú ľudskú, úprimnú radosť pri tvorbe a zachovávaní pravých hodnôt života. Uskutočňovaním tejto pravdy sa stane prameňom múdrosti pre iných.

(lr)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Dunajská 18, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 92 44 85. Administrácia: Matice slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a Redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMA, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahošlav MACHALA, Pavol MAČALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatňu prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahrancnica.tlac@sposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.